

891.542-1

V-25

See page 100
100

891.99

V-25

6 NOV 2011

891.542-1

Մ-25

ՀՐԱՇԱԳԵՂՆ ԵՒԳԻՆԷ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԲ

ՆՈՐԻՆ ՎԵՀԱՓԱՌՈՒԹԵԱՆ

Տ. Տ. Գէորգ Ե-ը Ամենայն Հայոց Աստուածաբանական
Ժայռագրւոյն Պատրիարք Կաթողիկոսի Հայրապետու-
թեան ժամանակ

Տ. Մխիթար սրբազան եպիսկոպոսի Վրաստանի և
Խմբէթի Հայոց Թէմակալ առաջնորդութեան երկրորդ
տարին

Համաշխարհային պատերազմի չորրորդ տարուայ
սոսկալի օրերում:

ԵՐԿԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆ

ԳՐԻԳՈՐ ԱԻԱԳ ՔԱՅԱՆԱՅԻ ՄԱՆԴԱԿՈՒՆԻՈՅ

ԳԻՆՆ Է 2 ՌՈՒՐԼԻ

Թ Ի Ֆ Լ Ի Ս

Տպարան Վրաստ. Հանրապետութեան Քաղաքն. Միութ.

1919

ՀՐԱՇԱԳԵՂՆ ԵՒԳԻՆԷ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՐ

ՆՈՐԻՆ ՎԵՀԱՓԱՌՈՒԹԵԱՆ

Տ. Տ. Գէորգ Ե-րդ Ամենայն Հայոց Աստուածաբանական
Ժայռագրայն Պատրիարք Կաթողիկոսի Հայրապետու-
թեան ժամանակ

891.542-1

Ս-25

134

Տ. Մխիթար սրբազան եպիսկոպոսի Վրաստանի և
Իմերեթի Հայոց Թեմակալ առաջնորդութեան երկրորդ
տարին

Համաշխարհային պատերազմի շրջանում տարուայ
սոսկալի օրերում.

ԵՐԿԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆ

ԳՐԻԳՈՐ ԱԻԱԳ ՔԱՅԱՆԱՅԻ ՄԱՆԴԱԿՈՒՆԻՈՅ

1918

Տպարան Վրաստանի Հանրապետութեան Քաղաքն. Միութ.
Թ Ի Ֆ Լ Ի Ս

ՅԱՌԱՋԱԲԱՆ

Կամենայով քահանայութեանս քառասնամեակը՝ որևէ մի երկասիրութեամբ նշանաւորել, որ լրացաւ 1917 թ. յունիսի 23-ին. ընտրեցի նիւթ հրաշագեղ եւգինէ ս. կուսի կեանքը. որ լի է զարմանալեաց զարմանելի և շատ հետաքրքիր և օրինակելի գոհարներով. նա՛ ինչպէս գէմքով անհամեմատ և անզուգատիպ գեղեցկունի է եղել, նոյնպէս էլ ապշեցուցիչ գործքերով և կեանքի սքանչելի յեղաշրջումով՝ գեղեցկունեաց գեղեցկունի է հռչակուել. սւստի յոյս ունիմ և հաւատում եմ, որ ընթերցողները կարող են սորա շատ կէտերից լի ու լի օգտուել. մանաւանդ եկեղեցականների թատրոնական ներկայացման ժամանակ. և անս այդ կը լինի քահանայութեանս քառասնամեակի միակ մխիթարութիւնը:

Գրիգոր ասագ քահանայ Մանդակունի:

ԵՐԿԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆՍ

ՄՐՏԱԳԻՆ ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՎՍ

ՆԻՐՈՒՄ ԵՄ

Բարեգործ եւ յայտնի վաճառա-
կան մեծ. պ. Ղեռնդ Ասրեան

Այրուկանցի

ԳՐԻԴՐ ԱԻԱԳ. ՔԱՀԱՆԱՅ ՄԱՆԴԱԿՈՒՆԻ

Յիշեալ բարեգործի լուսանկարը և կենսագրութիւնը
դուրս կգայ «ՈՍԿԻ ԲԱՐԵԿԱՄԻՍ» Հինգերորդ տպա-
գրութեան մէջ:

Շատ աղջիկներ ստացան մեծութիւն, շատերն արին
քաջութիւն, քայց դու առաւել եղար եւ բոլորից գերա-
զանցեցիր: Առակ լա. 29:

ԱՌԱՋԻՆ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆ

Ա. ՊԱՏԿԵՐ.

Կոմոտոս կայսրը և մեծ իշխան Փիլիպպոսը, ար-
քունի դահլիճումը նստած՝ սկսում են պաշտօնական
խօսակցութիւն:

Կայսր.

Իշխան Փիլիպպոս, Եգիպտոսի վերայ փոխարքայ
ուղարկեցի իշխան Լինոսին, իսկ նա՝ չընայելով իւր
բարձր կրթութեանը, փոխանակ գեղեցիկ բարեկարգու-
թեամբ երկիրը պայծառացնելու և ժողովուրդը խա-
ղաղութեան մէջ հանգիստ և ապահով պահելու՝ կա-
մեցել է օդի մէջ ամրոցներ կառուցանել, հակառակի-
պէս գետնի վերայ եղածներն էլ հողի հետ է հաւա-
սարեցրել, յօնքը շինելու տեղ՝ աչքն է հանել, հաւա-
տացել է՝ որ խելք ասած բանը՝ միայն ինքն ունի, և
այսպէս նշանակութիւն չէ տուել իւր փորձառու
խորհրդականների խորհուրդներին, և արհամարհելով
վարկաբեկել է իւր մերձաւոր բոլոր պաշտօնեանե-
րին, չընայելով՝ որ իւր աչքը, իւր ձեռքը և միան-
գամայն իւր ոյժը և իւր պատիւն ու փառքը՝ իւր
խմաստուն պաշտօնեաներն են և բացի այս ամենից,

ժողովրդի և ազգերի միջիցն՝ իրան մօտեցրել է խառնակիչ և ջուրը պղտորող մարդկանց. ահա և այսպէս ամբողջ Եգիպտոսն այն աստիճանի զգուեցրել է, որ բոլոր կողմերից բողոքի և ապստամբութեան ձայներ են լսվում, ուստի հարկադրուած նորանյետ եմ կանչելու և նորա տեղը քեզ եմ կարգելու Եգիպտոսի վերայ փոխարքայ:

Փիլիպպոս.

Մեծ կայսր, անհուն շնորհակալութիւնս յայտնում եմ Ձեր Կայսերական Մեծութեանը, Ձեր այդ մեծ շնորհքի վերաբերութեամբ, սակայն կը ցանկայի որ այդ ծանր և բարձրագոյն պատիւը շնորհէիք ինձանից աւելի փորձառու և մեծ արժանիք ունեցողներից մէկին՝ որ իւր հանձարովը բոլորին համակրելի լինէր և երկիրը ամենայն բարեկարգութեամբ վերականգնեցնէր:

Կայսր.

Իշխան Փիլիպպոս, այդ ասածդ դժուարին է, որովհետեւ մարդիկ դեռ այն աստիճանի չեն բարձրացել՝ որ հանձարաւորն ու լաւագոյնը չէ՞թէ բոլորին՝ այլ գոնէ մեծամասնութեանը հաւանելի լինի. բաւական համարիր՝ որ ես քեզ Եգիպտոսի փոխարքայութեան պաշտօնին ամենաարժանաւորագոյնն եմ համարում, ուստի առանց տատանուելու պէտք է յանձն առնես այդ պաշտօնը ու գնաս:

Փիլիպպոս.

Ձերդ Կայսերական Մեծութիւն, ես խոնարհվում եմ Ձեր այդ բարձրագոյն հրամանի առաջ և յանձն եմ առնում այդ ծանր և պատասխանատու պաշտօնը, և վստահ եմ արդարացնել Ձեր իմ վերայ ունեցած բարձր համարումը:

Կայսր.

Իշխան Փիլիպպոս, երանի այն պետութեանը՝ որի պաշտօնեաները՝ համարվում են կենդանի օրէնքներ, որ ոչ ոքի կրքով և բարկութեամբ չեն պատժում, այլ պատժում են միայն օրէնքի արդարութեամբ և հասարակաց օգտի դիտաւորութեամբ, և այսուամենայնիւ իմ ցանկութիւնն այս է, որ աստուածապաշտութեան ուսումնի ու գիտութիւնը երկրի բոլոր խաւերում տարածես, մեր աստուածներին զոհեր, քուրմերին՝ առատ նուէրներ բաշխես, ժողովրդի և ազգերի բոլոր դասակարգութեանց՝ իրանց համապատասխան միջոցները ապահովացնես, նորանց միջումը խզրութիւն չըղնես, մի ազգը՝ միւս ազգի հետ չը կռուացնես, մէջները ատելութեան որումը չը սերմանես, այլ միշտ ջանաս նորանց մէջ անկեղծ սիրոյ եղբայրութիւն հաստատել և միշտ խաղաղ ու ապահով վիճակի մէջ պահել. ամբողջ երկիրը զանազանակերպ բարեկարգութեամբ ծաղկեցնել, պատիժը տալ օրէնքի արդարութեանը համեմատ, իսկ մահապատիժ տալ միմիայն մարդասպանին. և այսպէս ապս-

տամբութեան մտքերը բոլորովին մոռացնել յաջողիս:
(Սպասաւորը ներս է մտնում և ասում)

Սպասաւոր.

Վեժ Կայսր, մի քրիստոնեայ ես բերել՝ որ չի
զոհում մեր աստուածներին:

Կայսր.

Ներս բերէք, սա լաւ դէպք է իշխան Փիլիպպոս,
որ քո ներկայութեանը քննեմ, որ այս կէտի վերայ
էլ ունենաս հարկ եղած հմտութիւնը:

Փիլիպպոս.

Մեծ Կայսր, եթէ Ձեր Մեծութիւնը չի ձանձրա-
նալ՝ բարւոք կը համարիմ քրիստոնեաների վերաբե-
րութեամբ 25 տարի առաջ իմ աչքով տեսածը պատ-
մել:

Կայսր.

Իշխան Փիլիպպոս պատմիր, հետաքրքիր եմ լսե-
լու, իսկ դու սպասաւոր, մեծատուն քրիստոնեային
ներս մի բերել, թող փոքր ինչ սպասէ:

Փիլիպպոս.

Մեծ Կայսր, երբոր ես պատանի էի՝ վառվռուն

հետաքրքրութեանս յազուրդ տալու համար, մի օր
մտայ քրիստոնեաների տաճարը, այնտեղ ժողովրդի
սէջ տեսայ 80 ամեայ մի զառամեալ կին, որը մեր
դրացին լինելով՝ նորան ճանաչում էի և նորա 90
ամեայ ամուսնուն, նա տաճարի մէջ արտասուե-
լաւոն աչքերով և հասկանալի ձայնով սկսաւ աղօթել
այսպէս:

«Վայ ինձ, արդեօք ո՞վ ծնաւ ինձ, կամ ո՞ր մայրը
յղացաւ ինձ, որովհետեւ անիծուած ծնայ իմ ժողո-
վրդի մէջ, որ եղած եմ նախատինք Աստուծոյ տա-
ճարի մէջ:»

Վայ ինձ, արդեօք ես ո՞ւմ նմանուեցայ, ոչ նը-
մանուեցայ երկրի գաղաններին և ոչ երկնի թռչուն-
ներին, որովհետեւ ո՞վ իմ Աստուած, երկնի թռչուն-
ները՝ ձագեր ունին քո առաջ, գաղաններն և բոլոր
անասուններն՝ ծնունդ ունին քո առաջ:»

Վայ ինձ, արդեօք ես ո՞ւմ նման եմ՝ ջրերի նը-
ման էլ չը գըտնուեցայ, որովհետեւ ջրերն էլ ունին
քո առաջ ծնունդ և նորանց միջի գեռուններն և
ձկներն, օրհնումեն քեզ:»

Վայ ինձ, արդեօք ես ո՞ւմ նմանուեցայ, մինչև ան-
գամ հողին էլ չը նմանուեցայ, որովհետեւ հողը որո-
շեալ ժամանակին պտուղ է տալի, որ մարդիկ վայե-
լեն և օրհնեն քեզ, և այս բոլորի մէջ՝ միայն ես եմ
չորացած անպտուղ ծառ:»

Ո՞վ իմ տէր Աստուած, քո ողորմած աչքը դար-
ձրո՞ւ իմ վերայ, ինձ էլ տո՛ւր մի պտուղ՝ որով ամ-
լութեանս նախատինքը վերանայ ինձանից:»

Ես այս զառամեալ կնոջ՝ ըստիս յիմար խըն-

դրուածքի վերայ ծաղրելով դրւրս եկայ տաճարից՝ քրիստոնեաներին համարելով թեթեալելք, բայց զարմացած մնացի՝ ըստ որում, երբոր ամիսները լրացան այդ զառամեալը ծնաւ մի արու զաւակ՝ որն ահա մի խիստ գեղանի և իմաստուն քահանայ է:

Կայսր.

Իշխան Փիլիպպոս, արդեօք քրիստոնեաների հաւատքի մասին դու ի՞նչ կարծիք ունիս:

Փիլիպպոս.

Մեծ Կայսր, քրիստոնեաների հաւատքը՝ ես ընդունում եմ մի չը տեսնուած կախարդութիւն, որին երբէք խելքս չի հասնում, որքան ես մտածում եմ:

Կայսր.

Արդեօք այդ քահանայի ծնողքն այժմ կենդանի՞ են:

Փիլիպպոս.

Այո, կենդանի են, հայրը 115 տսեայ է, իսկ մայրը 105 տսեայ:

Կայսր.

Քահանայի անունն ի՞նչ է և ո՞րտեղ է բնակվում:

Փիլիպպոս.

Քահանայի անունն է Նւսէբի բնակութիւնը մեր տան մօտին:

Կայսր.

Իշխան Փիլիպպոս, եթէ այդպէս է, ուրեմն այն քահանային բերել տուր, որ քո առաջ նորան քննենք, յետոյ մեծատունին, ու տեսնենք թէ արդեօք կարող ենք առանց տանջանքի հաճեցնել, որ նա զոհ և երկրպագութիւն մատուցանէ մեր աստուածներին:

Փիլիպպոս.

Մեծ Կայսր, շատ լաւ էք մտածել և շատ հետաքրքիր է, գուցէ կարողանանք իմանալ դորանց հաւատքի կախարդութեան գաղտնիքը:

(Փիլիպպոսը դուրս է գնում և հրամայում է)

Փիլիպպոս.

Նիկանովը, ահա այս ժամուն վերադ գինւորներ, գնա և Նւսէբի քահանային պատուով բեր այստեղ պալատ:

(Նիկանովը քահանային բերում է)

Նիկանովը.

Մեծ իշխան, ահա քահանային բերել եմ:

Նուէքի.

Մեծ Կայսր, բռնութեան ոյժը չի կարող յաղթել նորան՝ որի սրտի մէջ թագաւորում է Աստուծոյ երկիւղը և հաւատի ճշմարտութիւնը և որի համար ես պատրաստ եմ ամեն կերպ սոսկալի տանջանքներ ընդունել և երբէք չը վհատիլ:

Կայսր.

Նուէքի, ի՞նչ է ձեր հաւատը, և ի՞նչ է նորա ոգին՝ որի համար այդպէս մոլորուած անխնայ տանջվում էք և ջնջվում:

Նուէքի.

Մեծ Կայսր, մեր հաւատը՝ ոչ մարդկային կարծիքների մոլորութիւն է և ոչ էլ ազգային հայրենական սովորութիւն, այլ բնական քննութեամբ և Հրէից Ս. Գրքի վկայութեամբ անսխալ ճշմարտութիւն է.

Արդ՝ գիտենք, որ այս աշխարհը՝ որ դեռ երիտասարդ վիճակի մէջ է գտնվում, սա իւր միջի բոլոր արարածներովը՝ հանդերձ անստեղծ, անմահ և անապական չեն, այլ ստեղծուած են՝ մի անստեղծ, անմահ և անկախ էակից և այդ ազատ էակն է մեր Աստուածը՝ որին մենք պաշտում ենք:

Այլ և մեր նախահայրերը և Եբրայեցւոց Ս. Գրքի մէջ պատմուած աստուածատես ս. մարդիկը մեզ պատուիրել են, որ միայն Ամենաբարձրեալ Աստուծոյն

պաշտենք, նորա պատիւը չը տանք մարդկանց ձեռքից: Գործ կուռքերին և չը հաւատանք սուտ և փառերի մարգարէներին *) բոլոր մարդկութիւնը՝ առանց ազգի և հաւատի խտրութեան՝ ճանաչենք մի եղբայրութիւն, իրար անկեղծ սիրենք, իրար օգնենք և իրար ցանկանք այն բոլոր բարիքը՝ ինչ որ կը կամենանք մեզ համար, չը կամենանք իրար այն բոլոր չարիքը՝ ինչոր չենք կամենալ մեզ համար, ընտանիքի մէջ սրբութիւն ունենանք, անկեղծ հնազանդութիւն տեղական իշխանութեանը և անսահման հաւատարմութիւն իրաւունքի և արդարութեան մէջ՝ ահա այս է մեր հաւատքի ոգին և պահանջը:

Կայսր.

Գեղեցիկ ես խօսում, ով Նուէքի, քո իմաստութիւնը քեզ գլորել է մոլորութիւնների մէջ. Եբրայե-

*) Առանց հաւատի՝ անհնար է Աստուծոյն հաճելի լինել: Եբր. Ժ.: Հաւատն է արմատ և հիմն ամենայն արդարութեան:

Հաւատի վերայ տարակուսութիւնը՝ անհաւատութիւն է:

Վատ ժամանակի հասել ենք, հաւատի թշնամիներից անկրօն խօսքեր, մոլար վարդապետութիւններ, սրբապիղծ ծաղրածութիւններ տեսնում և միշտ լսում ենք, ուստի հարկադրվում եմ Աստուծոյ գոյութեան մասին կարճ խօսքերով յայտնի գիտնականների արտայայտած ճշմարտութիւնները յառաջ բերել՝ պարզամիտների մտքերը անհաւատների սրբապիղծութիւններից չը պղտորուելու համար: Աշխարհիս բոլոր ազգերը հաւատում են՝ որ կայ մէկ Աստուած. հարկաւ պէտք է մի կըրօն էլ լինի՝ որով մարդիկ կարողանան Աստուծոյն ընծայել այն պաշտօնը, պատիւը և փառքը՝ որ պարտական են. և պէտք է որ այս կըրօնքը Աստուածից յայտնուած լինի:

Ամեն կողմից՝ ամեն բան աղաղակում և իմացում է մեզ՝ որ մի Ստեղծող կայ: Հողենուազ Դաւիթն ասում է «Ամեն բան, ամեն տեղից գոչում է Արարչին»: Տէրտուղիանոսն ասում է «Մենք մեզ ապացոյց

ցւոց մեծ գիրքը՝ որին սուրբ ես կոչում, ես նորա մասին ճիշդը գիտեմ և ունիմշատ լաւ տեղեկութիւն, որ նա առասպելներով լիքն է և այն էլ հնարուած ձեր Քրիստոսի ծնունդից յետոյ, նորա կեանքին համապատասխան կէտ առ կէտ յարմարեցրած:

ՆԱԷՐԻ:

Մեծ Կայսր, եթէ հաստատ փաստերով ապացուցանեմ Ս. Գրքի Քրիստոսի ծնունդից հազարաւոր տարիներ առաջ գրուած լինելը՝ այնուհետև կը հաւատամս նորա միջի Աստուծոյ հոգւով յայտնագործած ճշմարտութիւններին:

ԿԱՅՍՐ:

Պատմիր ՆԱԷՐ, գուցէ և ես էլ հաւատամ:

Ենք՝ որ Աստուած կայ, մեր միտքը, մեր ձայնը և մեր դէմքը միայն բաւական են մեզ ճանաչելու, որ Աստուած կայ. տեսէք որչափ մարդ՝ որ կայ աշխարհիս վերայ՝ այնչափ միլիոնաւոր բազմութեան մէջը՝ մէկի դէմքը և ձայնը՝ միւսի դէմքի և ձայնին բոլորովին նման չէք կարող գտնել, այս կէտումը երևում է միայն մի անհուն իմաստութիւն, որ այսչափ դէմքերը և ձայնները մէկը միւսից տարբեր ստեղծել է:

Պլուտարքոսն ասում է «Կարող ես աւելի դիւրաւ գտնել մի քաղաք առանց արևի, քան թէ առանց Աստուծոյ և առանց կրօնի»:

Օգոստինոսն ասում է «Մարմնոյդ գործքերից իմանում եմ՝ որ կենդանի ես, հողի ունիս, այնչափ արարածոց գործքերից որ աչքիդ առաջն են, ի՞նչպէս չես իմանում, որ մի ստեղծող Աստուած ունիս»:

Պղատոն մեծ փիլիսոփան ասում է «Աստուծոյ մարդկային իրաց վերայ հոգս ու խնամք ունենալն ուրացողը՝ բացի անաստուածութիւնից՝ մի մեծ ոճիր և մի մեծ ամբարշտութիւն էլ գործում է»:

Լոք իմաստասէրն ասում է «Ինչպէս որ աշխարհս մարդու համար՝ այնպէս էլ մարդն Աստուծոյ համար ստեղծուած է, որ նորան ճանաչէ և սիրէ, նորան ծառայէ, նորան մեծարէ ու պաշտէ»:

ՆԱԷՐԻ:

Մեծ Կայսր, ես էլ կը հաւատայի, որ Ներայեցւոց Ս. Գիրքը շինծու առասպելներով՝ այն էլ զարմանալի հնարագործութեամբ ստեղծագործուած առասպելներով լի մի գիրք է՝ Հրէից իմաստուն խաբեբաների ձեռքով պատրաստած. բայց երբոր կարդում ենք ժամանակակից ազգերի պատմութիւնները՝ այն ժամանակ տեսնում ենք, որ Սուրբ Գիրքը՝ Քրիստոսի ծնունդից 273 տարի առաջ Նգիպտոսի Աղէքսանդրեայ քաղաքում գրասէր Պտղոմիոս Փիղադեղփեայ թագաւորի հրամանով՝ Նղիազար քահանայապետի ուղարկած Ս. Գրքի մի ընտիր օրինակից 70 իմաստուն ռաբիների ձեռքով Ներայականից թարգմանուած է Յունական լեզու, որի թէ Ներայական և թէ Յունական օրինակները իրար հետ համեմատած՝ զրտնվում են անսխալ և իրար համապատասխան, որոնց

Պլուտարքոսն ասում է «Կը գտնուի ազգ կարգալ չը գիտեցող անտերունջ տուն ու տեղ չունեցող, անկիրթ, դրամ ինչ ասել է՝ չը գիտեցող, առանց ամենաին տեղեկութիւն ունենալու գեղարուեստից. բայց չի գտնուի մի ազգ առանց Աստուծոյ. առանց կրօնի, ուխտ, երդումն, արարողութիւն և զոհ չունեցող. որով Աստուծոյն կը պաշտէ, որ արժանի լինի՝ որ Աստուած իրան չարիցը ազատէ և իրան բարիք տայ»:

Անկրօններն ասում են «Կրօնքը դաստիարակութիւնից առած նախապաշարմունք է, հաւատում ենք՝ որովհետև փոքրութիւնից այնպէս ենք սովորել»:

Կրօնքը, արդարև դաստիարակութեան հիմքն է, որովհետև Աստուած ինքն է սովրեցրել Ադամին՝ Աղամն էլ իրա որդւոցը սովրեցրել է իրա որդիքն էլ՝ իրանց յաջորդներին. և յետոյ Աստուած Մովսէսին սովրեցրուց և նա էլ Հրէից ազգին. և ահա այսպէս կրօնքը հաստատուն. ստոյգ և աներկբաելի հիմն է դաստիարակութեան:

Անկրօններն այլ և ասում են «Կրօնը իշխանների և թագաւորների քաղաքագիտութեան մի գիւտ եղած է, ժողովրդին Աստուածից պատժե-

երկուսիցն էլ անսխալ օրինակած ունին բոլոր քրիստոնեայ ազգերը, ահա նոյնիսկ այս կէտումն է, որ Ս. Գրքի ճշմարտութիւնը աստուածային է և անհերքելի:

Կայսր.

Նւաէրի, եթէ ես մի փոքր ժամանակ էլ քեզ թոյլ տամ, կարծեմ որ ինձ էլ իմ սուրբ հաւատքիցը՝ դարձնես քո կրօնին, չէ, այդպէս չէ կարելի, արի՛ երկրպագիր մեր մեծ Արամազդին և հանգիստ դարձիր քո տունը:

Նւաէր/.

Մեծ Կայսր, սեկն՝ սե, սպիտակին՝ սպիտակ ասել հաւատում էք՝ որ յանցանք չէ:

Ընդհանուր վախեցնելու համար, որ նորանց կարողանան սանձել ու նուաճել:

Անկրօններն, եթէ հին պատմութիւնները կարդացած լինէին կը գիտենային՝ որ կրօնը աւելի շատ հին է՝ քան թագաւորներն ու իշխանները:

Պլուտարքոսն ասում է «Որչափ փնտռեցի՝ չը կարողացայ գտնել կրօնքի ոչ սկիզբը և ոչ հեղինակը: Ուրեմն յայտնի բան է, որ նորա սկիզբը երկնքիցն է և նորա հեղինակը ինքն Աստուած է:

Կրօնքի ճշմարիտ մի ապացոյցը հրաշքն է. իսկ հրաշքն էլ կարող է միայն Աստուած գործել. այն էլ իրա կամքովը՝ սուրբ մարդկանց միջոցաւ:

Հրաշքներ արդէն հին և նոր կտակարանի մէջ լինն է: Մովսեսի Եգիպտոսի մէջ և անապատումը գործածները. այլ և Յեսուսինը, Եղիայինը Եղիսէինը և շատ շատերինը. նոյնպէս Յիսուսի հրաշքները առաքեալներինը և շատ ու շատ սրբերի գործածները: Անկրօններն ասում են «Այնչափ հրաշքներից՝ որ պատմվում են մենք մի հատն էլ չենք տեսած՝ ուստի չենք հաւատում հրաշքներին: Օգոստինոսն ասում է «Եթէ այդ ասելու

Կայսր.

Սեկն՝ սե, սպիտակին՝ սպիտակ՝ ասելը՝ արդարև յանցանք չէ:

Նւաէրի.

Մեծ Կայսր, մի մարդ՝ որ անդամալոյծ լինի ունենայ ձեռներ և ոտներ բայց չը կարողանայ շարժել, նորան պալատումդ որեւէ մի պաշտօնի տեղ կը տա՞նք և կամ նորան կը վերցնէ՞ք զինուորական մի որ և է ծառայութեան մէջ:

Կայսր.

Ո՛չ. ո՛չ. այդպիսի մի անպէտքական մարդուն՝

խօսք լինէր՝ ուրեմն ես էլ կարող էի չը հաւատալ՝ որ Հռովմ կայ, որովհետև չեմ տեսել. և ոչ կը հաւատայի՝ որ Ներոն աշխարհիս վերայ եղած է այն անգուլթ բռնաւորը. և ոչ Աղէքսանդր մեծ աշխարհակալը. և ոչ Կիկերոն երեւի ճարտասանը. թէև բոլոր պատմութիւններն նորանց վերայ խօսում են և ամէնն էլ վկայում են և հաւատում:

Քրիստոսի, իրա Առաքեալների և սրբերի հրաշքները չէ՞ թէ ծածուկ գործուած հրաշքներ են, այլ յայտնապէս և երբեմն հազարաւոր մարդկանց առաջ, այնպէս հրաշքներ՝ ժամանակակից ու ականատես պատմիչներ զրեցին, որ բերանից բերան աւանդութեամբ միշտ ու ամեն տեղ պատմուեցան. լսողները հաւատացին և պատմվում են ու պէտք է հաւատան՝ քանի որ աշխարհս աշխարհ է:

Անկրօններն աշխատում են Քուրմերի, Մոգերի մանուսանդ Լատին կրօնաւորների և Եգիպտոսների արհեստական և խաբէական հրաշքների միջոցաւ Ս. Գրքի գերբնական հրաշքները ջրել, բայց որեւէ մի մարդ՝ եթէ Ս. Գիրքը ամբողջովին մտառութեամբ կարդայ, նսրա ամեն մի կէտը հիմաւոր ուսումնասիրէ, նորա ճշմարտութեանց վերաբերութեամբ ամբարէ նորա միջի լի ու լի բազմակողմանի և աներբելի տե-

չէ՞ թէ չեմ կամենալ տալ պաշտօն՝ այլ և չեմ թոյլ տալ՝ որ այդպէսը երևի աչքիս առաջ, և տեղ տալ այն էլ պալատումս, ոչ երբէք:

Նւաէրի.

Մեծ Կայսր, այն անդամալոյծը՝ թէ և ոտք ունի՝ բայց չի կարողանում շարժել, ձեռք ունի՝ բայց չի կարողանում գործել, այսուամենայնիւ գոնէ ունի կենդանութիւն, հասկացողութիւն և ընդունակութիւն ասել ու խօսելու, այդպիսի մարդուն՝ եթէ արժանի չէք համարում տալ պաշտօն և տեղ պալատումդ, ուրեմն ի՞նչպէս է, որ ձեր փառաւոր տաճարներումը տեղ էք տուել և պատվում այն կուռքերին՝ որոնք ոտք ունին՝ բայց չեն կարող շարժել, ձեռք ունին՝ բայց չեն կարող գործել, աչք ունին՝ բայց չեն կարող տեսնել, ականջ ունին՝ բայց չեն

դեկութիւնները՝ այնուհետև դժոխքի դռները՝ նորան երբէք չեն կարող յաղթանարել և նա երբէք չի ընկղմի և կորչի անկրօնների մոլար վարդապետութեանց ովկիանոսի մէջ՝ որչափ նորանց խաբէութիւնները համոզեցուցիչ և զորեղ լինի:

Ճշմարիտ է թէ և Քուրմերը, Մոգերը և այլ խաբեբաները կատարում են սուտ հրաշքներ, բայց եթէ ճշմարիտ հրաշքներ չը լինէին և ոչ էլ կարող էին սուտ հրաշքներ լինել, որովհետև սուտը ճշմարտին նրմանեցնելով է լինում. այսպէս էլ եթէ ճշմարիտ դրամներ չը լինէին՝ և ոչ սուտ դրամներ կը լինէին:

Եւ այսուամենայնիւ, ցաւօք սրտի պէտք է ասած, որ «մարդս այնքան դիւրահաւան կենդանի է, որ ամենամեծ ստութիւններն իսկ հաւատացնելու համար՝ բաւական է միայն նորանք ասելու կամ զրեւու յանդգնութիւնն ունենայ»: Լամօթ լը վայէր:

«Ձը կայ մի վարդապետութիւն, որքան անհեթեթ լինի, որ իր յարողներն չունենայ. չը կայ ժողովուրդը խաբել ուղող պոռոտաբլօս՝ որ անպատճառ չը գտնի այնպիսի անձեր՝ խաբեբայութեան առարկայ լի-

կարող լսել. բերան ունին՝ բայց չեն կարող խօսել, այսպիսի աստուածներն ինչո՞ւ են պէտք, նորանք՝ որոնք չեն կարող իրանց օգնել՝ ի՞նչպէս կարող են ուրիշին օգնել:

Կայսր.

Նւաէրի, քեզ հրամայում եմ՝ որ աւելի չը խօսիս, միայն երկրպագես մեր մեծ Արամազդին և պատուով դառնաս քո տունը:

Նւաէրի.

Մեծ Կայսր, մեր Աստուածը մեզ հրամայում է, որ մենք քաղաքական բոլոր պահանջներում լսենք թագաւորին՝ և ամենայն հնազանդութեամբ և հաւատարմութեամբ ծառայենք նորան. իսկ հոգեկան գործերում լսենք միմիայն մեր Աստուծոյն, նորա պատիւը չը տանք անշունչ կուռքերին, ուստի թող ձեր մեծութիւնը չը բարկանայ իմ վերայ՝ որ չեմ կարող մեր ճշմարիտ Աստուծոյն հակառակ երկրպագութիւն մատուցանել ձեր կուռքերին:—

Նեւու վերայ խիստ դո՞ւ լինի. ամենից ծաղրելի յիմարութիւններն էլ՝ ամեն ժամանակ գտնում են այնպիսի մտքեր՝ որոնց կարողութեանը կատարելապէս կը յարմարին: Խորհելու արուեստ:

Եւ ահա այս դիւրահաւանութիւնն է պատճառը՝ որ ճշմարտութեան հակառակ բազմակողմանի և զանազանակերպ թիւը ու սխալ վարդապետութեանց մոլորեցուցիչները աճում և բազմանում են և ժողովրդոց մտքերը պղտորեցնելով՝ այս դրախտ աշխարհը դժոխք են դարձնում:

Կայսր.

Նախքին, խնայելով քո գեղեցիկ դէմքին, վայելուչ հասակին, ճարտարախօս լեզուին և իմաստուն խօսքերին՝ ներում եմ քեզ, որովհետեւ մեր օրէնքը թոյլ չի տալ 99 լաւ կողմ ունեցողին՝ մի թեթեւ վատ կողմ ունենալու համար՝ պատժել. դա կը լինի անարդարութիւն, այս պատճառաւ ներում եմ քեզ մի վատ կողմիդ հանդէպ 99 լաւ կողմ ունենալուդ համար, ազատ ես, գնահատողութեամբ և ապրիբ հանգիստ:

Նախքին.

Ծնգաչոր գոհութիւն մատուցանելով Ձեր մեծութեանը, այսուհետեւ ես՝ միշտ և անմոռաց օրհնող կը լինիմ Ձեզ և Ձեր կայսերական արքունիքին:

Բ. ՊԱՏԿԵՐ.

(Կայսրը և Փիլիպպոս, մեծատունի դատը)

Կայսր.

Սպասաւոր ներս բեր քրիստոնեայ մեծատունին:

(Ներս է բերում մեծատունին)

Սպասաւոր

Մեծ Կայսր, ահա այն մեծատուն քրիստոնեան:

Կայսր.

Ռինոս, ես քեզ ճանաչում եմ և գիտեմ, որ դու մեծ հարստութիւն ունիս, այդ ինձ քաջ յայտնի է, բայց կամենում եմ այս իմանալ, թէ դու ի՞նչ հաւատ ունիս, մեր փառապանծ աստուածներն ես պաշտում թէ քրիստոնեաների խաչուած Աստուածը:

Ռինոս.

Մեծ Կայսր, ես թէև ունիմ քրիստոնեաների հաւատը՝ որովհետեւ քրիստոնեայ ծնողներից եմ ծնուած, բայց մինչև օրս գաղափար չունիմ մեր հաւատքի մասին և չեմ էլ ուզեցել ուշադրութիւն դարձնել, կամենում էք ուղիղն իմանալ՝ իմ պաշտածը միշտ եղել է և է իմ հարստութիւնը՝ քան իմ Աստուածն, իմ ոսկիները՝ քան իմ ազգն և իմ եկեղեցին:

Կայսր.

Ռինոս, չէ կարելի ասել թէ՛ ես գաղափար չունիմ հաւատքի մասին, ուրեմն քեզ ո՞վ է տուել մեծ հարստութիւնը՝ որ դու ունիս, ո՞չ ապաքէն աստուածներն, ուստի պարտաւոր ես՝ քեզ կեանք և հարրատութիւն տուողի մասին հետաքրքրուիլ, ճանաչել և հաւատալ, և քո երախտագիտութիւնը յայտնելու համար՝ զոհերով երկրպագութիւն մատուցանել:

Ռիկոս.

Մեծ Կայսր, եթէ ես պաշտեմ քրիստոնեաների հաւատը և կամ ձեր հաւատը, իմ ունեցած հաւատքի զանազանութիւնը ի՞նչ օգուտ կամ փառս կարող է տալ Ձեր կայսերական մեծութեանը և ազգին, աւելի լաւ չէ, մարդկանց և ազգերին ազատութիւն տաք՝ որ հաւատն ուզենան՝ այն հաւատը պաշտեն, միայն ունենան անկեղծ հաւատարմութիւն և անձնանուէր հնազանդութիւն կայսերական իշխանութեանը:

Կայսր.

Ռիկոս, հաւատքը մարդու սրտի մէջ սէր է բորբոքում սիրել այն ազգը և այն ժողովուրդը՝ որի հաւատն ունի, մարդս՝ որ ազգին էլ պատկանի՝ միայն հաւատը կարող է ձուլել նորան այն ազգի հետ՝ որի հաւատն ունի. որովհետեւ մարդս միայն այն հաւատքի համոզմունքովն է կարող առաջնորդուիլ և նորա թելադրութեամբն միութիւն կազմել՝ որ և է ազգի հետ, ուստի ասա ինձ, որ ազգի հաւատն ունիս, մեր՞ը՝ թէ քրիստոնեաներին:

Ռիկոս.

Մեծ Կայսր, թէ քրիստոնեաների հաւատն ունիմ, բայց գլխաւորապէս կրնդ ունենալ այն հաւատը և կը պաշտեմ այն աստուածն՝ որ իմ հարստութեանը փառս չի պատճառի:

Կայսր.

Ռիկոս, եթէ քրիստոնեաների հաւատն ընդունես՝ այն ժամանակ պէտք է քո բոլոր հարստութիւնիցը ձեռք վեր առնես և կերպ-կերպ տանջանքներով պատժուիս, իսկ եթէ զոհես և պաշտես մեր աստուածներին՝ այն ժամանակ կարող ես ազատ և ուրախ վայելել քո ունեցած հարստութիւնը և աշխարհը իւր բոլոր շոտայութեամբ:

Ռիկոս.

Մեծ Կայսր, քրիստոնեաների պաշտած Քրիստոսն ասում է «Ով որ կամենում է իմ'յետեիցը գալ, պէտք է թողնէ իւր հայրը, մայրը, կիներ, որդիքը և բոլոր ունեցածները, և խաչն առնէ ուսին և իւր յետեիցն գնալ» հէնց այս կէտն է՝ որ ինձ զգուեցնել է տալի քրիստոնեաների հաւատը. զարմանում եմ, ուրեմն էլ ինչո՞ւ համար աշխարհ եկանք, երբոր աշխարհը չենք վայելելու, հոյակապ պալատներում չենք բնակուելու, համադամ խորոտիկներ՝ չենք ճաշակելու և ուրախարար նեկտարներ՝ չենք ըմպելու, չէ, ես այդպէս հաւատ չեմ ընդունում. ես չեմ թողնել իմ հարստութիւնը՝ ոչ ընտանիքս և ոչ աշխարհի վայելքը, այլ կը պաշտեմ այն աստուածը՝ որ թոյլ է տալի աշխարհը իւր լիութիւններովը ուրախ սրտով լի ու լի վայելել, այս պատճառներովը և իմ խորին համոզմունքով հաւատում եմ և խոնարհվում զոհել և երկիրպագանել ձեր աստուածներին ոսկեբաշխ Արա-

մագղին, ուրախարար Բաքոսին և չքնաղագեղ Անահիտին:

Կայսր.

Կեցցենս դու Ռինոս. այժմ դու կը վայելես իմ բոլոր յարգանքը, որովհետեւ, այսօր դու բարի օրինակ դարձար և քո խորհրդաւոր դարձովը՝ մեր աստուածներին ուրախացրիր, նորանք էլ քեզ և քո ընտանիքը միշտ ուրախ և հարուստ կը պահեն, ուստի գնա և այսուհետեւ բոլոր կողմից էլ ապահով եղիր:

(Ռինոսը երկրպագում և գնում է)

Գ. ՊԱՏԿԵՐ.

(Երբորդ գատ. Կայսրը և Փիլիպոսը)

Սպասատր,

Մեծ Կայսր, ոստիկանապետն եկել և կամենում է տեսնել Ձեր Մեծութեանը:

Կայսր.

Թող ներս գայ:

Ոստիկանապետ.

Ողջոյն քեզ Մեծ Կայսր:

Կայսր.

Բարի եկիր, ի՞նչ ունիք պատմեցէք:

Ոստիկանապետ.

Մեծ Կայսր, երկու քրիստոնեայ եմ բերել, որ նորանց պատժի վերջնական վճիռը ինքներդ քննելուց յետոյ որոշէք:

Կայսր.

Այդ քրիստոնեաներն ի՞նչ մարդիկ և որոնք են:

Ոստիկանապետ.

Առաջինը՝ Հռովմի պարծանք միլիարդների տէր Ռոբերտն է, միւսը կօշկակար Ռեմանը:

Կայսր.

Դորանց յանցանքն ի՞նչ է:

Ոստիկանապետ.

Երկուսի յանցանքն էլ քրիստոնէութիւն ընդունելն է:

Կայսր.

Իշխան Փիլիպպոս, սա մի յաջող դէպք է, որով
դու աւելի պաշար կունենաս՝ այսպիսի դատերը վարժ
վարելու մէջ. և ահա այժմ Ռոբերդի առաջ պէտք է
Ռեմանին դատեմ, որ Ռոբերտը սարսափ զգայ և
քրիստոնէութիւնը թողնէ. ուստի ոստիկանապետ եր-
կուքին էլ ներս բեր:

(Երկուսին էլ ներս է տանում)

Ոստիկանապետ

Մեծ Կայսր, ահա այս երկուքն են՝ որ թողել են
մեր լոյս հաւատը և ընդունել քրիստոնէութիւն:

(Կայսրը Ռիմանին)

Կայսր.

Ուրացեալ դու, յառաջ արի, ռրտեղացի ես, ի՞նչ
է անունդ և ի՞նչ հաւատ ունիս:

Ռիման.

Մեծ Կայսր, Հռովմիցն եմ, անունս Ռիման է,
հաւատս քրիստոնեաների սուրբ և ճշմարիտ հաւատն է:

Կայսր.

Դ՞ու անարգ մարդ, կին և որդիք ունիս և քան-
նիսը:

Ռիման.

Ես ունիմ մի կին, երկու տղայ և երեք աղջիկ:

Կայսր.

Միթէ նորանք էլ քեզ հետ ընդունել են քրիս-
տոնէութիւն:

Ռիման.

Այո, նորանք էլ ինձ հետ ընդունել են քրիստո-
նէութիւն և պաշտում են այն Սաչուածին՝ որը մեր
լոյս հաւատն է, մեր մաքուր Սէրն է, և մեր յաւի-
տենական կեանքի երջանկութեան Յոյսն է:

Կայսր.

Ոստիկանապետ, այս իսկ բոլորին գնա, և այս
ուրացեալի կնոջը, որդիքներին և աղջիկներին բեր
այստեղ, իսկ սորան բանտարկիր:

(Գնում և բերում է)

Ոստիկանապետ.

Մեծ Կայսր, Ռեմանին բանտարկեցի, իսկ նորա
կնոջը և որդւոցը բերել եմ:

Կայսր.

Նորանց ներս բեր:

Ոստիկանապետ.

Մեծ Կայսր, ահա սորանք են Ռիմանի կինը և
ղաւակները:

Կայսր.

Տիկին, ի՞նչ է անունդ և կոչումդ:

Տիկին.

Անունս Ռուհի է, կոչումս քրիստոնեայ:

Կայսր.

Ռիմանը քո խնչն է:

Ռուհի.

Ռիմանն իմ ամուսինն է:

Կայսր.

Ուրեմն լսիր տիկին Ռուհի, քո ամուսին Ռիմանը՝ որ ուրացել էր մեր սուրբ հաւատը, նա իւր սխալը ճանաչելով վերադարձաւ և կրկին ընդունեց մեր սուրբ հաւատը, ուստի նորան տուի բարձր պաշտօն, եթէ դու էլ հետևես նորան և ուրանաս խաչուած Հրէային, այն ժամանակ դու կը լինիս նորա հարազատ կինը և զաւակներովդ նորա հետ կը վայելէք իմ առանձին և իհառատ պարգևաբաշխութիւնը, իսկ հակառակ դէպքումը՝ կընդունէք չարաչար տանջանքներով դառնազին մահ:

Ռուհի.

Մեծ Կայսր, իրաւի՛ եթէ Ռիմանն ուրացել է մեր Փրկիչ Յիսուսին՝ ես էլ այժմ և եթ ուրանում եմ նորան, նա՛ այլևս իմ ամուսինը չէ. նա՛ այժմ մի փտած անգամ է, նորա նմանների համար՝ մեր Փրկիչն ասում է «Եթէ քո աջ աչքը քեզ գայթաղեցնէ կտրիր և հեռացրո՛ւ քեզանից» այս սուրբ պատուէրի համաձայն՝ ես այսօրուանից նորան ին-

ձանից կտրած և հեռացրած եմ համարում, որովհետև մեր ճշմարիտ հաւատն ուրացել է. ես քրիստոնեայ եմ՝ նա դարձել է կռապաշտ. այսուհետև անհնարին է դառին՝ գայլի հետ ապրիլ. իսկ պարգևաբաշխութեան համար ուրացութիւնը՝ կը համարիմ ինձ ամենադառն նախատինք և զգուշի կեանք:

Կայսր.

Ռուհի, խնայիր քո երիտասարդ առոյգ հասակին և քո գեղեցիկ զաւակներին, որովհետև եթէ չը դառնաս և չընդունես մեր ճշմարիտ հաւատը. երգվում եմ մեր մեծ Արամազդի անունովը՝ որ քեզ և քո զաւակներին մասը-մասը կտրատելով շներին կերակուր կը տամ:

Ռուհի.

Մեծ Կայսր, եթէ մեզ այդպիսի և դորանից էլ աւելի դառնադոյն տանջանքներ տաք և այնպէս մեռցնէք՝ մենք չենք վախենալ՝ մանաւանդ մենք մեզ այն ժամանակ կը համարինք ամենաերջանիկ, ո՛ր էր՝ երանի կը լինէր շուտով ինձ և զաւակներիս արժանացնէիք մեր այդ ցանկալի բաղձանքին:

Կայսր.

Դահճապետ, սորանց երկաթի շղթաներով պինդ կապիր ու տա՛ր մահապարտների մութը բանտը. և շուտով պատրաստիր դառնադոյն տանջանքների գործիքը՝ դորանց վաղը տանջելու համար:

Դահճապետ.

Ուրացեալ Ռուհի, դու երբոր զաւակներովդ թողիք և ընդունեցիք քրիստոնեաների խաւար հաւատը, ուրեմն մտէք այս խաւար բանտը և ճաշակեցէք ձեր մոլար հաւատքի քաղցրութիւնը:

Դ. ՊԱՏԿԵՐ.

(Կայսրը, Փիլիպպոսը և Ռոբերտի դատը)

Կայսր.

Իշխան Ռոբերտ, այս ի՞նչ է՝ որ լսում եմ քո մասին. միթէ դու էլ ընդունել ես քրիստոնէութիւն:

Ռոբերտ.

Մեծ Կայսր, այս ընդունել եմ քրիստոնէութիւն՝ որ այսուհետեւ աւելի հաւատարմութեամբ և պարտաճանաչութեամբ ծառայեմ, առաջ՝ իմ ճշմարիտ Աստուծոյն, յետոյ՝ Ձեր մեծութեանը և ապա՝ ազգիս բազմատեսակ պէտքերին:

Կայսր.

Դու ի՞նչպէս կարող ես հաւատարմութեամբ ինձ ծառայել, երբոր դու օտար Աստուած ես պաշտում հակառակ մեր ճշմարիտ հաւատքի օրէնքներին:

Ռոբերտ.

Մեծ Կայսր, քրիստոնէական հաւատքը՝ ոչ մի կէտում չի թոյլատրում որ և է մէկին՝ մի աւագի հա-

տի չափ անհաւատարմութիւն և կեղծիք գործ դնել թէ իշխանութեան և թէ որ և է անձի գէմ. որովհետեւ մեր հաւատքի ոգին հրամայում է ունենալ անկեղծ սէր՝ առ բոլոր մարդկութիւնը և հաւատարիմ ծառայութիւն՝ առ իշխանութիւնը:

Կայսր.

Ռոբերտ, ձեր հաւատքի ոգին՝ ուրիշ ի՞նչ է հրամայում, բոլորը ստուգութեամբ պատմիր:

Ռոբերտ.

Մեր հաւատքի ոգին՝ ինչպէս ասացի, հրամայում է մեզ. մեր բոլոր սրտով սիրել ճշմարիտ Աստուծոյն, նորանից յետոյ սիրել անխտիր բոլոր մարդկութիւնը, այլև պատուիրում է տղաներին՝ պատուել իրանց ծնողներին. հպատակներին՝ հնազանդ լինիլ իրանց իշխանութեանը. ծառաներին՝ անսխալ կատարել իրանց տէրերի պատուէրը, խստիւ հրամայում է՝ որ չըսպանեն, չը գողանան, չը խաբեն, չը ցանկան դրացիների ունեցածներին, չը վկայեն սուտ, չը երգուին, լինին հեզ, արդար, անմեղ, սուրբ և մաքուր. անհայտ է մեր հաւատի ոգին:

Կայսր.

Ռոբերտ, թէև ձեր հաւատի ոգու գէմ չեմ գրտնում ոչ մի վնասակար կէտ՝ միայն այս կայ՝ որ հաւատքի տարբերութիւնը լինում է ազգի մէջ բաժանման և խորթութեան պատճառ, ուստի բոլոր ժողո-

վուրդը մի միութիւն կազմելու համար՝ պէտք է ունենանք մէկ հաւատ:

Ռորենքա.

Մեծ Կայսր, եթէ բոլոր մարդկանց կերպարանքը մէկ լինէին՝ այն ժամանակ կը կորչէր տարբեր տարբեր գեղեցկութիւնների պայծառափայլութիւնը. եթէ ծաղիկները բոլորը մէկ կերպ և մէկ գոյն ունենային՝ այն ժամանակ չէին ունենալ այն գոյնգոյն և հիանալի գեղեցկութիւնները, այսպէս էլ զանազանակերպ գոյներն են, որոնց ամէն մէկն իրանց որոշ տեղերումը փայլեցնում են հրաշալի գեղեցկութիւն, սպիտակը՝ դէմքի վերայ, կարմիրը՝ այտերի և շրթութունքների վերայ, սևը՝ յօնքերի և աչքի վերայ, ահա այսպէս էլ տարբեր-տարբեր լեզուները և կրօնները՝ տարբեր-տարբեր ազգերին տալիս են իրանց գեղեցկութիւնները. ուստի ո՞վ մեծ Կայսր, ազգերին տաւր ազատութիւն՝ բոլորն էլ իրանց ազգային լեզուով և կրօնով պաշտեն իրանց ազատ համոզմունքով ճանաչած Աստուածը. նորանցից պահանջիր մի միայն անկեղծ հաւատարմութեամբ հպատակութիւն կայսերական իշխանութեանը և անխարդախ հնազանդութիւն քաղաքական օրէնքներին:

Կայսր.

Ռորենքա, հպատակները պէտք է ունենան կոյր հնազանդութիւն և նոյն իսկ այս կոյր հնազանդութեան վերայ էլ հաստատուած են իշխանութիւնները,

ուստի պէտք է քո իշխանութեան սուտը՝ սևը և խաւարը՝ աւելի սիրով ընդունես և պաշտես՝ քան խաբեբաների ճշմարիտը, սպիտակը և լիալոյսը:

Ռորենքա.

Մեծ Կայսր, կուրօրէն հնազանդութիւնը իրանց տէրերին՝ կունենան միմիայն անբան կենդանիներն, իսկ բանական և անմահ հոգի ունեցողը՝ չի կարող սևին՝ սպիտակ ասել, և սպիտակին՝ սև, այսուամենայնիւ այդ հնազանդութիւնը՝ բայց ոչ կուրօրէն, կարելի է ունենալ օրինաւոր և արդար սկզբունք ունեցող իշխանութեանը՝ այն էլ միայն քաղաքական օրէնքներումը, իսկ հողեւորական օրէնքներումը հնազանդվում եմ մեր Փրկիչ Յիսուսի պատուէրներին:

Կայսր.

Եթէ այդպէս է, և ինչպէս էլ երևում է, որ դու չես թողնելու քրիստոնէական մոլար հաւատը և չես կամենում պաշտել և զոհել մեր աստուածներին, ուրեմն հաստատ իմացիր, որ այսօր և եթ քո միլիարդների բարձրացած հարստութիւնը՝ բոլորը կը գլուխդ արքունի գանձարանի օգտին, իսկ դու և քո զաւակները շղթայակապ կը տարուիք մահապալմաների խաւար բանդը՝ որ վաղը հրամանիս համաձայն բոլորիդ էլ անօրինակ տանջանքներով մեռցնեն և ձեր դիակները՝ շներին կերակուր տան:

Ռորենքա.

Մեծ Կայսր, զարմանալի է ձեր արարքը, արդեօք

ի՞նչ յանցանք գտաք ճշմարիտ Աստուծոյ ծառաներիս վերայ՝ որ կամենում էք չարաչար տանջել, մի՞թէ յանցանք է պաշտել այն կենդանի Աստուծոյն՝ որ հրամայում է հնազանդ լինել մարմնաւոր տէրերին և նորանց հաւատարմութեամբ ծառայել: Ապշում եմ ձեր մոլորութեան վերայ՝ որ անխօս կուռքերի համար՝ չէք կամենում ճանաչել կենդանի Աստուծոյն՝ բոլոր արարածների Արարչին, թող կորչին այն աստուածներն՝ որոնք չեն ստեղծել երկինքն ու երկիրը, իսկ այդ ձեր յիշած հարստութիւնը՝ Աստուածն է ինձ տուել՝ իմ արդար աշխատանքով՝ և այն էլ չէ թէ գործ դնելու իմ մոլի բաղձանքներին յագեցումն տալու համար, այլ նա ինձ հաշուով տուել է և մի օր էլ ինձանից վերջին կոպէկն անգամ հաշուով պահանջելու է, պարզն ասած, Աստուածն կարգել է ինձ սեղանաւոր և ծախսարար այդ մեծ հարստութեանս վերայ, որ առանց խտրութեան ազգի և կրօնի՝ գործ դնեմ կարօտեալների անհրաժեշտ պէտքերը հոգալու համար, և որովհետեւ դուք այժմ կամենում էք բոլորը գրաւել, այդ մասին՝ ես ուրախ եմ, որ այդպէսով բեռիս ծանրութիւնը վերայիցս վերցնում էք և ինձ ազատում հաշուէտութիւնից: Իսկ ինձ, կնոջս և զաւակներիս՝ որքան դառն տանջանքներով տանջէք՝ չէք կարող մեր Փրկիչ Յիսուսիցը հեռացնել՝ այդ անհնարին է, այդ կէտումը՝ ձեզ արդէն յաղթուած համարեցէք:

Կայսր.

Պահճապետ, սորան տա՛ր մահապարտների մութն սւ խաւար բանդը.

Բ. ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆ

Ա. ՊԱՏԿԵՐ.

Կայսր.

(Կայսր և Փիլիպպոս)

Իշխան Փիլիպպոս, արդեօք ի՞նչ զաղափար կադմեցիւր քահանայի հաստատամտութեան, ուրացեալի աշխարհասիրութեան և վերջիններիս անձնուրացութեանց վերաբերութեամբ:

Փիլիպպոս.

Մեծ Կայսր, այն առաջի մեծատան ուրացութիւնը համարում եմ արդիւնք ազահութեան և արծաթամոլութեան, իսկ քահանայի և միւս երկու անձերի հաստատամտութեանց վերայ և համոզեցուցիչ ու փաստացի պատասխանների վերայ՝ մնացել եմ հիացած:

Կայսր.

Իշխան Փիլիպպոս, ես ևս գտնվում եմ հիացման մէջ և բոլորովին զարմանում, թէ արդեօք քրիստոնեաների կրօնը ի՞նչ փառս և ի՞նչ չարութիւն կարող է հասցնել մեր կայսերութեանը, քանի որ նորանց կրօնի ոգին մաքուր սէր է առ Աստուածն, անխար-

դախ հնազանդութիւն և գովանի հաւատարմութիւն առ կայսերական իշխանութիւնը և անկեղծ եղբայրութիւն՝ անխտիր առ բոլոր մարդկութիւնը, մի այսպիսի բարիքների առաւելութիւններ ունեցող կրօնքից չէ կարելի յուսալ չարիք, քննեցէք և տեսէք թէ արդեօք կարո՞ղ էք գտել մի որ և է մոլութիւն՝ որ այդ կրօնը չարհամարհէ, կամ որ և է առաքինութիւն՝ որ չը սիրէ և չը պարտաւորեցնէ սիրել ու կատարել. ես որքան այդ կրօնը շրջաշրջում եմ նորա բոլոր կողմերն էլ գտնում եմ գերազանց գովութեանց արժանիք ունեցող. ուստի ես անտեղի եմ համարում քրիստոնեաների կրօնը բռնաբարել:

Փիլիպպոս.

Մեծ Կայսր, ձեր անսահման խելամտութեամբ ըմբռնածը՝ ունի իւր մէջ ընդգրկած անհերքելի ճշմարտութիւն՝ որ կարող է ձեր աստուածային անսխալ օրինադրութեամբ հեղեղել աշխարհի վերայ արեգակնային լիալոյս ճառագայթներ:

Կայսր.

Իշխան Փիլիպպոս, առ այժմ մտադիր եմ քրիստոնէութիւնը չուրացող այն երկու բանտարկուածներին էլ ազատել, և յետոյ կարգադրել այս՝ որ այն կրօնները՝ որոնց ոգին հակառակ չէ կայսերական իշխանութեանը՝ և ազգերի եղբայրութեանը՝ կարող են ազատ պաշտել իրանց հաւատը:

Փիլիպպոս.

Մեծ Կայսր, ապշութիւն է ինձ պաշարում լսելով աշխարհին կեանք և երջանկութիւն պարգեւաբաշխող ձեր այդ աստուածային հոգուց բղխած հրամանը՝ որ ազգերին պատճառելու է ողբալարաւորախութիւն և անկեղծ սէր և հաւատարմութիւն իշխանութեանը:

Կայսր.

Ոստիկանապետ, գնա և շուտով այստեղ բեր այն երկու բանտարկուածներին, նոյնպէս այն Ռուհի կընոջը և զաւակներին:

(Գնում և բերում է)

Ոստիկանապետ.

Մեծ Կայսր, անա սորանք են այն բանտարկուածներն:

Կայսր.

Ռոբերտ, Ռեման և Ռուհի քննեցի ձեր կրօնը՝ նորա մէջ չը գտայ որ և է չարութիւն, ուստի բոլորիդ էլ ազատում եմ պատժից, գնացէք և ձեր ընտանիքով ազատ պաշտեցէք ձեր քրիստոնէական կրօնը, միայն համեստութեամբ, որ մեր քուրմերին չը տաք զրգիւ բողոք բարձրացնելու:

Բանտարկուածներ.

Մեծ Կայսր, մեր սրտազին շնորհակալութիւնը յայտնելով ձեր մեծութեանը, աւելացնում ենք՝ որ մենք ընդ միշտ աղօթող կը լինինք ձեր կայսերական թանկագին կեանքի երկարութեան համար և միշտ

կունենանք մեր հաւատքի ոգուն համապատասխան՝
համեստ կեանք և ընդհանուրին շահաբեր գործքեր:

(Գնում են)

(Կայսրը և Փիլիպպոս)

Կայսր.

Իշխան Փիլիպպոս, այս բոլորից յետոյ՝ վերջապէս, ես քեզ կարգում եմ փոխարքայ Նգիպտոսի վերայ. ուստի պէտք է աշխատիս իմաստունների լուսաշաւիղ ճանապարհներովը առաջ գնալ. իշխանը պէտք է մէկ ձեռքն ունենայ իշխանական գաւազանը՝ միւս ձեռքը սիրոյ և խաղաղութեան ձիթենին: Այն իշխանը՝ որ չի կարում իշխել իւր կրքերին՝ նա չի կարող իշխել ժողովրդին. իւր վատ ունակութիւններին իշխողը՝ կը տանի յաղթութիւններից մեծագոյնը. իշխանը՝ պէտք է մօտիցը քսումներին հեռացնէ. արժանաւորներին յառաջ քաշէ, լաւ իշխանը պէտք է ի՛նկատի ունենայ՝ որ ինքը մարդկանց է իշխում՝ օրէնքի լծի տակ և միշտ իշխելու չէ, բայց ցաւալին այն է՝ երբոր վատերը լաւերին են իշխում, իսկ աւելի ցաւալին՝ ազէտները իմաստուններին: Լաւ և իմաստուն իշխանը ժողովրդի համար՝ կեանք և բարութիւնների աղբիւր է և աշխարհին երջանկութեան պսակ:

Վերջապէս, պատուիրում եմ քեզ՝ որ քրիստոնեութիւն ընդունողների դատերի մէջ ընթանաս իմ ընթացած ճանապարհովը, այլև կաշխատիս մեր քուրմերի վիճակները լի ապահով և միշտ պատուաւոր դիրքի վերայ պահել. ուստի տալիս եմ քեզ լիակատար իրաւունք, որ Նգիպտական բոլոր ազգերին լինիս առաւելապէս որպէս հայր՝ իւր որդւոց վերայ,

քան որպէս իշխան՝ հպատակների. և միշտ գուն գործես հասկացնել ժողովրդին հաւատարմութեամբ ծառայելու Հռովմէական իշխանութեանը. ուրեմն գնա խաղաղութեամբ մեր աստուածներն լինին քեզ օգնական:

Փիլիպպոս.

Մեծ Կայսր, խոստանում եմ, ձեր մեծութեան իմաստալիր հրամայածները ճշգրտութեամբ կատարել, ուստի միամիտ եղէք, աստուածների օրհնութիւններով էլ լիայոյս, և կացէք խաղաղութեամբ:

Բ. ՊԱՏԿԵՐ.

Փիլիպպոս.

(Փիլիպպոսը Նգիպտոսում)

Նգիպտոսի ազնուազարմ իշխաններ, և յարգելի ժողովականներ, նորին մեծութիւն Օգոստափառ կայսեր հրամանով կարգուեցայ Նգիպտոսի փոխարքայ. և այս պատճառաւ ես ինքս՝ Կղոդիէ իշխանուհովս, Սերգէ և Ապիտոն որդիներովս, Նւգինէ դստերովս և Պառտոս ու Յակինդոս ներքիններովս մեր մեծ Հռովմից տեղափոխուել եմ այստեղ: Սաացի, որ ես ձեզ վերայ փոխարքայ եմ կարգուել, բայց այնպիսի փոխարքայ՝ որ ոչ որպէս իշխան իշխելու ձեզ՝ այլ որպէս հայր հոգալու ձեր կեանքի բարելաւութեան բոլոր հոգսերը, և զեղեցիկ ուղիներ բանալու ձեր պատուաւոր ապրուստի ապահովութեանը համար:

Այս պատճառաւ կամենում եմ կարճ կերպով յայտնել ձեզ իմ բաղձանքները: Արդ, Նգիպտոսը կազ-

մըվում է մի մեծ մարմին, և սորա անդամները տեղական զանազան ազդերն են՝ սորանից մէկը կազմում է աչքեր, միւսը՝ հոտոտելիք, մի ուրիշը՝ լրսելիք և մի ուրիշը՝ շօշափելիք և այլն. հարկաւ սորանցից ամեն մէկն իւր տեղումն ունի իւր որոշ գերազանց յատկութիւնը:

Այժմ այնպէս ասենք, եթէ ամբողջ մարմինը աչք լինէր՝ կամ լսելիք, կամ հոտոտելիք, կամ ձեռք և կամ ոտք. այն ժամանակ հաւասարութիւնը և միակերպութիւնը մարմնի կազմակերպութեանը այլանդակութիւն կը պատճառէր, այլ ամէն մի անդամիւր չափաւոր և որոշ դիրքերովը շքեղութիւն է տալի մարմնի կազմակերպութեանը և գեղեցկութեամբ աւելի փայլեցնում: Այս անդամները եթէ ունին իրանց առողջութիւնը՝ հետևապէս կունենան իրանց հիւանդութիւնը, ուստի մենք պէտք է ունենանք քաջամուտ և փորձառու բժիշկներ, որ գիտենան իւրաքանչիւր անդամի հիւանդութեան պատճառը և դեղը. պէտք է գիտենան՝ որ ոտքի ցաւի դեղը՝ աչքի ցաւին պէտք չի գալ. և ոչ ձեռքի ցաւինը՝ ալանջի ցաւին. այլ իւրաքանչիւր ցաւի բժշկութեանը հարկաւոր է ունենալ իրան յատկացեալ դեղը. անա այսպիսի հմտութեամբ առողջ պահելով որոշ-որոշ անդամները՝ առողջ կը լինի ժողովրդական մարմնի ամբողջ կազմակերպութիւնը:

Ես՝ իմ ի՝ սրտէ բղխած համոզմունքովը թոյլատրում եմ, որ ամէն ազգ ունենայ իւր հաւատը, իւր ծէսը, իւր գրականութիւնը, ազատ պաշտէ իւր Աստուածը, ուսանի իւր ազգային հետ Պետական և Համաշխարհային լեզուն, և անսահման հաւատարմու-

թեամբ և իւր դիրքովը ծառայէ Պետական մեծամարմին կազմակերպութեանը. անա և միայն այսպէս Եգիպտոսը կը լինի միշտ առողջ և միշտ խաղաղ ու ապահով:

Հաւատում եմ, որ ձեզ քաջ յայտնի պէտք է լինի այն՝ որ աշխարհիս ազգերի քաղաքակրթութիւնը և նախանձելի յառաջադիմութիւնը ծնունդ են առնում հանրաշահ բարեկարգութիւնից. որովհետեւ բարեկարգութիւնը մայր է բոլոր առաքինութիւնների և հիմք ամեն մի հոյակապ հաստատութեան. և որքան այդ հիմքը ամրապինդ լինի՝ այնքան հաստատութիւնը շրացուցիչ շքեղութեամբ կարտափայլի. իսկ եթէ հիմքը խախտ լինի՝ այն ժամանակ աւելորդ է այն հաստատութեան արտաքին շքեղութիւնը, ուստի ինձ սեպուհ պարտաւորութիւն եմ համարում Եգիպտոսի ժողովրդի ապահովութեան ու յառաջադիմութեանը համար նախագծել գեղեցիկ բարեկարգութիւն, որ բոլորն էլ այդ նախագծի շաւիղովն ընթանալով՝ ունենան իրանց դասակարգութիւնների և վիճակների համեմատ կեանքի, գոյքի և պատուի ապահովութիւն, քաղցրութիւն և վայելչութիւն:

Ա. Ես կամենում եմ, որ Եգիպտոսի մէջ բոլոր ազգերի համար բացուին բազմաթիւ ուսումնարաններ, և զանազանակերպ արհեստանոցներ, որ չը գտնուին անգործներ և թափառաշրջիկներ՝ այլ բոլորն էլ ունենան իրանց արհեստը և զբաղմունքը. և այս պատճառաւ պէտք է որ բոլորն էլ սկսած պալատականներից մինչև վերջին կօշկակարը՝ վերաները ունենան իրանց

յատկացեալ նշանագրեստը՝ որով ճանաչուին նորանց արհեստը և զբաղմունքը:

Բ. Ընտանիքների մէջ խտրութիւն չը լինելու պատճառաւ՝ աղջիկը որ ազգի տունը հարս գնայ՝ պարտաւոր է այն ազգի հաւատն ունենալ իւր ապագայ զաւակներովը հանդերձ:

Գ. Ամենայն խտրութեամբ որդիներն պէտք է ունենան ծնողներին սէր. հնազանդութիւն և յարգանք փոքրերը՝ մեծերին. ազգերը և ժողովուրդներն իրար, և զինուորներն իրանց հրամանատարներին:

Դ. Դատաւորները չը պէտք է ի՛ նկատի ունենան դատի ժամանակ ազգ, տոհմ և առտիճան, այլ օրէնքի առաջ՝ խստիւ պահպանութիւն հաւասարութեան և յանցաւորի անցեալի համեմատութեամբ՝ վրձիւ պատժի:

Ե. Արժանաւորի առաջ չը գնել ոչ մի արգելք, այլ նորա առաջ բանալ յառաջագիմելու լայն ասպարէզ,

Զ. Դատաւորները պատուի և պատժի դէպքումը չը պէտք է լինին վաղվադիտ, որ չենթարկուին սր-խալանքի և ապաշաւի. և պէտք է չը սիրեն խընամութեան անարդարութիւնը՝ որը սե մութ սփռող է նորանց երեսին. և յաւիտենական դատապարտութեան ամօթալի կնիք նորանց ձակատին:

Է. Բոլոր կարգի վաճառականները, քուրմերը, բըժիշկները, ակնաբոյժները, ատամնաբոյժները, արհեստաւորները մանաւանդ հացի, շորեղէնների, կօշիկների և վառելիքի վաճառքները պէտք է ունենան իշխառնութիւնիցը ամենայն բարեխղճութեամբ հաստատուած սակագին, որ ազահները ժողովրդին չը ծառայեցնեն

իրանց կամայականութեանց:

Ը. Ծանապարհները պէտք է ապահով լինին աւագակներից, քաղաքները և գիւղերը՝ գողերից. և ժողովուրդը գրպանահատներից և արբեցողներից:

Թ. Գիւղացիներին պէտք է ամեն կերպ օգնել, որ երկրագործութիւնը ծաղկի. ուստի տալ նորանց հարկ եղած բոլոր դիւրութիւններ, որ տանջուելուց ազատ լինին:

Ժ. Հողը չը պէտք է վաճառուի, այլ իւրաքանչիւր ընտանիքի համար նշանակուի որոշեալ քանակութեամբ հողաբաժին. և այն էլ սկսած մի տարեկանից անդամների թուերի համահաւասար:

ԺԱ. Եզիպտական ազգերի մէջ ստրկութիւն չը պէտք է յիշուի, այլ բոլոր ազգերն ազատ են և հրպատակ միմիայն Կայսեր:

ԺԲ. Հպատակներին հարկից ազատ անելու փոխարէն՝ հողից դուրս եկած զանազանակերպ հանքերը, նաւթը, ոսկին, արծաթը, երկաթը, պղինձը և այլն, բոլորն էլ կը լինին կայսերական գանձարանին սեպհականութիւն. և սորանք շահագործելու համար՝ կապալով կը տրուին ժողովրդին:

ԺԳ. Պատիժ—Արիւն թափողի՝ թափել արիւնը. գողի՝ կտրել մատը. աչքը հանողի՝ հանել աչքը. ատամը հանողի՝ հանել ատամը. վերջապէս յանցանքի համեմատ և ծանրութեանը հաւասար՝ տալ համապատասխան պատիժ, բայց ճիշդ և արդարութեամբ քննելուց յետոյ, որ ժողովուրդը խաղաղ, ապահով և հանգիստ կեանք վարէ:

Ահա այս 13 յօդուած պատուէրներն անսխալ

կատարման վերաբերութեամբ պէտք է կարգուին արդար և իրաւասէր մարդկանցից վերահսկողներ՝ և որոնց թուութիւնը և կաշառկերութեամբ զանցառութիւնը՝ ճիշդը ստուգելուց յետոյ՝ յանցաւոր գտնուածներին՝ պէտք է գնդակահարեն, իսկ արգարութեամբ ծառայողներին առատ պարգևատրեն և տարէց տարի աստիճանը բարձրացնեն:

Արդ, այսպէս և սորանից էլ աւելին գեղեցիկ բարեկարգութեամբ Լապահովելով Նգիպտոսը՝ կամենում եմ նորան նոր շունչ և նոր ոգի ներշնչել, և այսու ամենայնիւ առ այժմ ցտեսութիւն:

Ժողովականներ.

Կեցցէ, կեցցէ մեր փոխարքայ Փիլիպպոսը կեցցէ ընդ միշտ Նգիպտոսի փառքի և պայծառութեանը համար:

Գ. ՊԱՏԿԵՐ.

Նւզինէն և ընկերունիները Մարգարիտը և Սաթենիկը:

Նւզինէ.

Մարգարիտ և Սաթենիկ սիրելի ընկերունիներ, բարի եկիք մեր տուն, չընայելով՝ որ ես սիրեցի Նգիպտոսը և Նգիպտունիներին, սակայն հակառակիպէս իմ սիրած Նգիպտունիներից ոչ մէկն էլ չի յաճախում մեր կռատունը, որտեղ մեր աստուածների ներկայութեամբ աւելի անկեղծ սիրով կապուինք. չը գիտեմ պատճառն ի՞նչ է:

Մարգարիտ.

Իշխանունի Նւզինէ, այս երկու երիտասարդներն ի՞նչ մարդիկ են:

Նւզինէ.

Սորանք իմ ներքինիներն և իմ ամենահաւատարիմ ծառաներն են, կարող էք սորանց ներկայութեանը ազատ ասել և խօսիլ:

Մարգարիտ.

Ձեր կռատուն չը գալու պատճառը այն է՝ որ մենք քրիստոնեայ ենք և պաշտում ենք երկինք և երկիր ստեղծող ճշմարիտ Աստուծոյն, իսկ դուք կռապաշտ էք, ձեր ձեռքովը շինում էք կուռք և յետոյ ձեր ձեռքովը շինածին ասում էք սա մեր աստուածն է. երկրպագում էք նորան՝ և խնդուած անում նորանից. եթէ նորանց գետնի վերայ պառկեցնէք՝ նորանք չեն կարող կանգնիլ, ուրեմն էլ ինչո՞ւ աստուածներ են՝ երբոր իրանք իրանց չեն կարող օգնել՝ ի՞նչպէս կարող են ուրիշին օգնել:

Նւզինէ.

Սիրելի քոյրերս ձեր պատմածը խելքիս մօտ եկաւ, ուստի յօժար սրտով կամենում եմ իմանալ՝ թէ ի՞նչ է քրիստոնէութիւնը և ի՞նչ է նորանց պաշտամունքը, որովհետեւ շատ անգամ տեսնում եմ, որ հօրս մօտ բերում են թէ այր և թէ կին և նոյն իսկ երկսեռի պատանիներ, բոլորն էլ տարօրինակ քաջասրտութեամբ, վստահ և համարձակ խոստովանում են

իրանց քրիստոնեայ լինելը և անվախ յանձն են առնում ամենասուսկալի տանջանքներ այնպէս՝ որ կարծես թէ այստեղ կեանքներին վերջ տալուն պէս՝ մտնելու են աշխարհիս բոլոր բարիքներով լի ու ճոխ և անմահաբոյր երջանկութեանը մէջ, պէտք է այս էլ ասած՝ որ հայրս թէև տուած է հաւատքի ազատութիւն, սակայն կռապաշտ մեծամեծ պաշտոնեաներին և քուրմերին գոգուման տեղիք չը տալու համար՝ քրիստոնեաներին երբեմն-երբեմն խիստ և երբեմն թոյլ պատիժներով չարչարում է, ուստի խնդրում եմ՝ որ առանց մի կէտ թազցնելու անկեղծութեամբ պատմէք ինձ քրիստոնէութեան բոլոր զաղտնիքը:

Սաթենիկ.

Իշխանուհի, Եւգինէ, եթէ ուղիղ սրտով հետաքրքրվում ես տեղիանալ քրիստոնեաների հաւատքի մասին՝ երանի քեզ, որովհետև մեր Աստուծոյ սուրբ Հոգւոյ ազդեցութիւնն է՝ որ քո սրտի մէջ զարթեցնում է հետաքրքրութիւն, ուստի մենք էլ ուրախ սրտով, անկեղծ հաւատով և մեծ յուսով կը պատմենք քեզ մեր քրիստոնէական հաւատքի ճշմարտութիւնները:

Եւգինէ.

Սիրելի քոյրերս, աղաչում եմ ձեզ՝ վստահութեամբ պատմել ինձ ձեր հաւատքի ճշմարտութիւնները. և ես ամենայն սիրով ունկնդիր կը լինիմ և ըստ այնմ կընծայեմ հաւատ:

Մարգարիտ.

Իշխանուհի քոյրիկ, դու ինչպէս որ զէմքիդ տես-

քովը աննման և անհամեմատ գեղեցկունի ես, նոյնպէս էլ հոգւովդ անսահման առաւելութեամբ գեղեցկութիւն կունենաս՝ երբ մեր պատմելի ճշմարտութիւնները լսես ու հաւատաս:

Եւգինէ.

Սիրելի քոյրերս, դուք միամիտ կացէք, ես սիրում եմ ճշմարտութիւնը. ես չեմ կամենալ յամառութեամբ պաշտպան կանգնիլ սուտ կողմին և ստույգութեանը՝ այլ իմ բնածին հասկացողութեամբ կարող եմ ճշմարտութիւնը որոշել ստույգութիւնից և ընդ միշտ յարիլ ճշմարտութեանը:

Մարգարիտ.

Իշխանուհի քոյրիկ, ես քեզ ասացի, որ մենք քրիստոնեայ ենք, մենք պաշտում ենք այն ճշմարիտ Աստուծոյն՝ որ ստեղծել է բոլոր արարածներին և այս բոլորին էլ տուել է ոյժ և կարողութիւն՝ որ իւրաքանչիւրը անթերի կատարէ իւր վերայ դրած ծառայութիւնը. և բոլորն էլ անթերի կատարում են:

Եւգինէ.

Ինչից էք գիտում, որ ձեր Աստուածն է ճշմարիտ Աստուածը:

Սաթենիկ.

Մեր Աստուծոյ գործքերիցն ենք գիտում, որ նա է միայն ճշմարիտ Աստուածը:

Նւզինէ.

Ձեր ճշմարիտ Աստուծոյ գործքերը որոնք են:

Սաթենիկ.

Մեր ճշմարիտ Աստուծոյ գործքերն երկինքը, երկիրը և բոլոր երկնային և երկրային արարածներն են:

Նւզինէ.

Ի՞նչպէս կարող էք ինձ հաւատացնել, որ երկինքը, երկիրը և բոլոր արարածները ձեր Աստուծոյ գործքերն են:

Սաթենիկ.

Մենք կարող ենք հաւատացնել քեզ. առաջին՝ բնական քննութեամբ. տես ահա այս տունը և նոյն իսկ այս քաղաքը իւր հրաշալի կերտուածներովը, հսկայ բուրգերովը և վիթխարի սփինքաներովը, ի հարկէ չենք կարող ասել՝ որ իրանք իրանց եղած են, այլ նորանց մարդկային հանճարն ու ձեռքն է հրաշակերտել. ուրեմն ի՞նչպէս կարող ենք ասել, որ այս իմաստուն խորհրդով ու սքանչելի կարգաւորութեամբ հրաշակերտուած երկինքն ու երկիրը իրանք իրանց եղած լինին. ուրեմն կայ մի ամենակարող ստեղծագործող և նա է միայն ճշմարիտ Աստուածը:

Երկրորդ, տեսնում ենք, որ մարդիկ իրարից ծնվում են, մենք ներկայ ծնուածից բարձրանանք մինչև առաջին մարդը. նա ինքն իրան չէր կարող ստեղծուիլ. եթէ ասենք, նա ծնուել է հողից, կամ ջրից և կամ որ և է մի կենդանուց, այս կէտումն չի

կարող ենք ասել. որ հողը, ջուրը և կամ որ և է կենդանին իրանց ծննդական սողմը և բեղմնաւորութիւնը կարող էին ըստ սովորականին ընդ միշտ շարունակել. ուրեմն կայ մի Ստեղծող՝ որ բոլորին տուել է որոշ սէռի և որոշ տեսակի ծնունդ և նորա շարունակութիւնը. ահա նա է մեր ճշմարիտ Աստուածը:

Եւ երրորդ, մենք գիտենք՝ որ աշխարհիս արեւելեան կողմումը գտնվում է «Նապոնիա» կոչուած երկիրը, նորա կայսրը և ժողովուրդը, իսկ մենք թէև նորանց չենք տեսել՝ բայց հաւատում ենք, որ նորանք կան, կարգաւոր նորանց տեսնողների գրածները և պատմածները. այսպէս էլ մենք թէև մեր ճշմարիտ Աստուծոյն չենք տեսել՝ բայց տեսնողների և հետը խօսողների գրածները կարգաւոր իմանում ենք, որ արդարև կայ մի անմահ, անկախ, և ամենակարող և ամենազօր Արարիչ՝ և նա է մեր յաւիտենական ճշմարիտ Աստուածը:

Նւզինէ.

Բայց քոյրիկ, այս էլ են ասում թէ մարդիկ կապիկներից են առաջ եկել, որովհետև նորանք շատ նման են մարդկանց:

Սաթենիկ.

Ձէ քոյրիկ, այդպէս չէ, այդ ասողներն այնքան կարճամիտ են եղել, որ չեն կամեցել մի փոքր քննութիւն անել, այն ժամանակ՝ իրանք և եթ կը կարողանային հակառակը պատասխանել:

Նւզինէ.

Քոյրիկ, այդ ծանր հարցին՝ ի՞նչպէս կարող էին նոյն իսկ իրանք պատասխանել, շատ էլ քննութիւն անէին:

Սաթնիկ.

Նւզինէ քոյրիկ, եթէ նորանք մի փոքր քննութիւն անէին՝ ահա այսպէս էլ կը հասկանային և կը պատասխանէին. այժն ու ոչխարը իրար շատ նման են՝ այժը մըլըկալով մայում է՝ ոչխարը պարզ կերպով մայում է. եզն ու գոմէշը իրար նման են՝ եզը բառաչում է գոմէշը մոռնում. էշն ու ձին էլ իրար նման են, էշը գոռում է ձին խրխնջում. և այսպէս շատ չորքոտանի կենդանիներ: Թռչուններից էլ տատառակն ու աղաւնին. հաւն ու հնդկահաւը. սագն ու բադը և ուրիշ շատ թռչուններ. պտուղներից էլ ընկոյզն ու կաղինը, սերին ու ձմերուկը, տանձն ու խնձորը, սորանք բոլորն էլ թէև իրար շատ նման են՝ բայց բոլորն էլ իրանց յատուկ և որոշ ցեղն ունին և երբէք իրարից չեն առաջ եկել. այսպէս էլ մարդիկ չեն առաջ եկել որ և է մի կենդանուց, այլ ամենաբարձրեալ Աստուծոյ ձեռքովը ստեղծուած և նորա բանական և անմահ հոգւովը զարդարուած գրուած են պսակ և թագաւոր բոլոր արարածների վերայ՝ որով անհուն հեռաւորութեամբ և բիւրակերպ արժանիքներով գերազանցում են աշխարհի բոլոր արարածներից:

Նւզինէ.

Քոյրիկ այնպէս էլ եմ լսել, որ ասում են. թէ

Աստուած չկայ, հոգի չունինք, և ոչ էլ կայ հանդերձեալ կեանք, այս բոլորը շինծու և մարդկանց լծի տակ զնելու համար՝ առասպելաբանութեամբ ստեղծագործուածներ են:

Սաթնիկ.

Արդարեւ կան մարդիկ, որ իրանց աշխարհամուտութեան տենչանքներին և չարագործութեան հակումներին բաւականութիւն տալու համար՝ որ իրանց չար գործքերը և անիրաւութիւնները տեսնող ու դատող չը լինի և այսպէս իրանց խիղճը և իրանց սիրտը ապահովացնելու համար՝ պնդում են թէ Աստուած չըկայ, հոգի չունինք և ոչ էլ կայ հանդերձեալ կեանք. ահա այս կերպ անխտիր գործում են ամենազազիր չարիքներ. որովհետեւ իրանց գործքերը խաւարի է և լոյսիցը աւելի սիրում են խաւարը:

Նւզինէ.

Արդեօք մեր անմահ հոգին ի՞նչ է:

Սաթնիկ.

Մեր անմահ հոգին՝ իմանալի (իմանալի այն իրն է՝ որ կարելի է միայն մտքով իմացուիլ) և անմարմին լոյս է, որովհետեւ Աստուծոյ պատկեր և նմանութիւնն ունի. և նորա լոյսի հաղորդակցութեամբը տեսնում ենք և իմանում ամեն բան. ինչպէս որ արևի լոյսը միանում է մեր աչքի լոյսի հետ և յետոյ տեսնում ենք մեր առաջի բոլոր առարկաները, այնպէս էլ Աստուծոյ անձառելի լոյսը միանում է մեր հոգու

լոյսի հետ և այնպէս տեսնում ենք և իմանում թէ երկնային և թէ երկրային բոլոր գիտութիւնները, քննում և զննում ենք ամեն բան և ստեղծագործում զանազանակերպ անթուելի հրաշքներ. ահա այս գերազանցութիւններն են՝ որ չունին աշխարհիս բոլոր արարածներն. ուստի բոլոր մարդիկ պէտք է Ս. Գիրքը շատ կարգան՝ որ ունենան կատարեալ հաւատ և կատարեալ գիտութիւն, որ ամեն մի թեթեւ հոգմ փշելուց չը տատանուին և չը գլորուին: *)

Նւզինէ.

Արդեօք ո՞րն է Ս. Գիրքը, որ ճշմարիտ Աստուծոյ տեսնողներն են գրել:

Սաթնիկ.

Այդ Ս. Գիրքը Հրէից Հին ուխտի Ս. Գիրքն է, և նորա հետ կցած մեր Փրկիչ Յիսուսի նոր ուխտի

*) Անհաւատներն ասում են «Մարդու հոգին անմահ չէ, մարդու մեռնելու հետ՝ ամեն բան կը վերջանայ, թէ մի մարդ մեռել է՝ թէ մի շուն մեռել մէկ է. եթէ հոգին անմահ էլ լինի՝ և եթէ Աստուած դատելու և վարձատրելու էլ լինի, բոլոր պատիժը պէտք է լինի՝ Աստուծոյ տեսութիւնից զրկուելը. և ոչ յաւիտեան անողորմ այրելու պատիժը:»

Կրօնի ճշմարտութիւնը ծաղրողների վերաբերութեամբ լսենք մի քանի յայտնի փիլիսոփաների վկայութիւնները. փիլիսոփաների եմ ասում՝ որովհետև նորանք Աստուածաբանութիւնից բարձր են դասում փիլիսոփայութիւնը:

Նւրիպիդէս փիլիսոփան ասում է «Աստուած ամեն բան տեսնում է, և ինքը ոչ մէկից չի տեսնվում:»

Պլատոնն ասում է «Ոչ արդարը և ոչ անիրաւը կը ծածկուին Աստուծոյ աչքից, որ մեր մտածածներն էլ տեսնում է:»

Սենեկա փիլիսոփան ասում է «Օգուտ չունի մեր խղճատանքը ծածկելը՝ Աստուած մեզ ճանաչում է:»

Ս. Աւետարանն է որ իմիասին կոչվում է Աստուածաշունչ Ս. Գիրք:

Նւզինէ.

Ինչ որ ճշմարիտ Աստուծոյ, վերաբերութեամբ պատմեցիր՝ բոլորը խելքիս մօտիկ եկան. իսկ այժմ, որ յիշեցիր մեր Փրկիչ Յիսուսը, ո՞վ է ձեր Փրկիչ Յիսուսը:

Սաթնիկ.

Օրիորդ Մարգարիտ, այս կէտն էլ խնդրում եմ ինքդ բարեհաճիր կարճառօտ՝ բայց ամբողջը պատմել, որ մեր հաւատի բուն էական մասերի վերաբերութեամբ մեր սիրելի Նւզինէն ունենայ լիակատար տեղեկութիւն:

Մարգարիտ.

Ամենայն ուրախութեամբ յանձն եմ առնում պատ-

Կիկերոնն ասում է «Ով որ Աստուծոյ օրէնքին չի հնազանդուի, ծանր պատիժ կը դալ վերան:»

Պլատոնն ասում է «Աստուծոյ մօտիցը չի դատուի դանիճը, նաև դէշ խօսքերը պատժելու համար:»

Պայլ—անուանի փիլիսոփան ասում է «Աշխարհիս բոլոր կրօններն այսինքն ճշմարիտ և սուտ կրօնները՝ այս մի մեծ ծինիքի (ծինի՝ դըռան ներքի ոտը) վերայ են պտտվում, այն է՝ կայ մի աներևոյթ գաղաւթը՝ որ այս կեանքը վերջնապէս յետոյ՝ պատժում է և վարձատրում մարդուս ներքին և արտաքին գործքերը:»

Սոկրատ մեծ փիլիսոփան ասում է «Խելքս այսպէս է վկայում և հապտատուն կը համարիմ, որ այս բանտից դուրս եկող բոլոր հոգիներն անմահ են. նորա համար պէտք է որ դու երջանիկ լինիս ո՞վ Աքսիսքոս, որովհետև լաւ և բարեպաշտ վարք ունեցար:»

Կիկերոն Հռովմէացի մեծ փիլիսոփան ասում է «Իմ միտքը միշտ այսպէս յենում է, որ մեր հոգին չի կարող անմահ չը լինել:»

մել. իսկ դու մեր պաշտելի Եւգինէ ուշադրութեամբ լսիր:

Եւգինէ.

Մարգարիտ քոյրիկ, զգում եմ՝ որ սրտիս մէջ արդէն սկսել է զարթնիլ հետաքրքրութիւն՝ ուստի պատրաստ եմ ուշադրութեամբ լսել քո պատմելիքը:

Մարգարիտ.

Մեր Աստուածը անմահ է, յաւիտենական է, ամենակարող է, ամենիմաստ է, իւր աթոռը թէև երկնքումն է, բայց իւր զօրութեամբ ամեն տեղ է, մեր Աստուածը մէկ է և երեք անձերի որոշմունք ունի իւր մէջ Հայր, Որդի և Սուրբ Հոգի, այս երեք անձերի միութիւնը՝ անբաժանելի մէկ Աստուածութիւն է, և ոչ զատ-զատ Աստուած. իսկ թէ ի՞նչ է այս երեք որոշմունքը և ի՞նչ է նորանց միութիւնը՝

Լուսկեր անուանի ճանապարհորդն ասում է «Մարդկանց մէջ, չէ եղած մի կարծիք այնչափ ընդհանուր՝ ինչպէս հոգու անմահութեան կարծիքը»:

Պատահեց փիլիսոփայն ասում է «Յանցաւորներն՝ որ չեն զգաստանում, իրանց արժանի պատիժ՝ կընկղմին տարտարոսը, որտեղից այլևս չեն կարող դուրս գալ, ուրիշները յաւիտեան կապրին և կանցնին մի ուրիշ բնակարան՝ որի գեղեցկութիւնը դիւրին չէ ստորադրել»:

Սոկրատ մեծ փիլիսոփայն ասում է «Իժովքի կատաղիները մեղաւորներին քաջքանակով պէտք է տանին տարտարոս. մէկ տանջանքը չը վերջացած՝ միւսը պէտք է սկսեն»:

Սորանց ո՛վ սովորեցրուց այս ճշմարտութիւնը՝ բնութիւնը. բնական խելքը, Աստուծոյ յայտնութիւնից լուսաւորուելով՝ որ աւանդութեամբ մեր նախնիներէից անցաւ նորանց, և եթէ այսպէս է՝ ուրեմն ո՛վ կարող է հակառակիլ բոլոր աշխարհի ձայնին. և ահա սորան համաձայն Կիկերոնն ասում է «Ամենեցուն համաձայնութիւն՝ ձայն է բնութեան»:

սա մեր մտքին անհասանելի է. և միայն նորան են երկրպագում թէ երկնային և թէ երկրային բոլոր արարածները՝ իրանց մտքի առած լոյսի համապատասխան:

Ահա այսպէս մեր եռանձնեայ մէկ Աստուածը երբոր կամեցաւ և յարմար դատեց՝ ստեղծեց երկինքը, երկիրը և նորանց միջի բոլոր արարածները, և յետոյ ստեղծեց մարդը՝ նորան բանական ու անմահ հոգւով զարդարեց, նորա կողիցը ստերծեց կինը, մարդու անունը դրեց Ադամ՝ կնոջը Եւայ. նորանց օրհնեց. տէր և իշխան կարգեց երկրի բոլոր արարածների վերայ. նորանց դրեց դրախտի մէջը, որ մի հրաշալի տեղ էր, զարդարուած ամէն տեսակ բոյսերով, ծաղիկներով և ծառերով, նորա միջումը անմահութիւն էր տիրում. Աստուած Ադամին և Եւային պատուիրեց՝ նորա միջի ամէն տեսակ պտուղներից ուտել, միայն «բարի ու չարի գիտութեան ծառի պտուղիցը» չուտել. ասաց՝ որ օրն ուտէք, մահով կը մեռնիք:

Աստուած ստեղծագործութեան առաջի օրը ստեղծեց 12 դաս հրեշտակներ, որ իրան փառաբանեն և սպասաւորեն. նորանք հոգեղէն արարածներ են. նորանցից երեք դասը հպարտացան. Աստուած նորանց պատժեց, նորանց իրանց բարձրութիւնից իջեցրեց երկիր. նորանք կոշուեցան այս. սատանայ և ղեւ: Սատանան տեսնելով մարդու փառքը դրախտի մէջ՝ նախանձեցաւ, ուստի Եւային խաբելով կերցրեց արգելուած ծառի պտղիցը. Աստուած մարդուն պատժեց պատուիրազանցութեանը համար՝ և դրախտիցը դուրս հանեց. այնուհետև սատանան մարդկանց հո-

զինները իւր-իշխանութեան տակն առաւ դժոխքումը:

Աստուած զթալով մարդկանց վերայ խոստացաւ իւր փառակից Միածին Որդին ուղարկել աշխարհ, որ խաչովը փրկէ մարդուն սատանայի գերութիւնից:

Աստուած թէև կարող էր մի րօպէումը և եթ փրկել մարդուն՝ բայց նորան իւր մեղքի ծանրութիւնը և իւր անսահման մարդասիրութեան երախտիքը ցոյց տալու համար՝ ժամանակը երկարացրեց. և առաջուց մարգարէների բերաններով յայտնեց՝ որ Փրկիչը պէտք է գայ աշխարհ. և երբոր ժամանակը լրացաւ, Փրկիչ Յիսուսը Մարիամ սուրբ կուսից ծնաւ, աստղի գուշակութեամբ հեռաւոր երկրներից երեք թագաւորներ եկան՝ նորան թանկագին ընծաներով երկրպագութիւն արին. երկնքումը հրեշտակների բազմութիւն երևեցան, որոնք «Փառք 'ի Բարձունս Աստուծոյ» ասելով Յիսուսի ծնունդը աւետեցին հովիւներին:

Յիսուսը 30 տարեկան հասակումը Յովհաննիսիցը մկրտուեցաւ Յորդանան գետումը. Հոգին սուրբ աղանակերպ իջաւ վերան. երկնքիցը ձայն խոսեցաւ թէ «Դա՛ իմ սիրելի Որդին է»:

Յիսուսը 12 առաքեալներ ընտրեց, մարդկանց քարոզեց կատարեալ սէր առ Աստուած և առ ընկերն՝ հրաջներ գործեց, կոյրերին անգամալոյծներին բժշկեց, մեռածներին յարութիւն տուաւ, վայ կարգաց կարգացողներին և կեղծաւոր փարիսեցիներին. պորտաբոյծ քահանաներին, ազահ մեծատուններին և այսպէս շարժեց աշխարհասէրների սիրտը ատելութիւն, և այս առիթով խորհում էին նորան մեռցնել. նա մատնուեցաւ իւր աշակերտիցը՝ Հրէից ձեռքով

չարչարուեցաւ, խաչուեցաւ, թաղուեցաւ, երեք օրից յետոյ կենդանի յարութիւն առաւ, իւր առաքեալներին և շատերին երևեցաւ. 40 օրից յետոյ Ձիթենեաց լեռը բարձրացաւ, այնտեղ առաքեալներին օրհնեց և նորանց աչքի առաջ երկինքը վերացաւ, և Հայր Աստուծոյ աջ կողմումը նստեցաւ, խոստացաւ աշխարհի վերջին օրը կրկին աշխարհ գալու, արդարներին հրաւիրելու երկնքի արքայութիւնը, և մեղաւորներին դատապարտելու յաւիտեան տանջուելու:

Եւզինէ.

Սիրելի քոյրերս, ես ձեր պատմած ճշմարտութիւնները սիրով ընդունեցի և այսօրուանից հաւատում եմ ձեր ճշմարիտ Աստուծոյն. ուստի խնդրում եմ ինձ համար մի օրինակ Ս. Գիրք բերել, որ ես ինքս կարգամ և ձեր պատմած ճշմարտութիւնները տեղն ու տեղը ուսումնասիրեմ:

Մարգարիտ եւ Սաթենիկ.

Ահա մեր մօտին ունինք մեզանից անբաժան մի Ս. Գիրք, առ քեզ ընծայ և աշխատիր միշտ կարգալ:

Ներքինիներ.

Իշխանուհի Եւզինէ, մենք էլ քեզ հետ հաւատում ենք այն Աստուծոյն՝ որի ճշմարտութեանը համար պատմեցին այս սրբասուն օրիորդները:

Մարգարիտ եւ Սաթենիկ.

Եւզինէ քոյրիկ, ահա այսօր այս տանը վերայ

Աստուծոյ Ս. Հոգւոյ փրկութեան լոյսը ծագեց, երանի քեզ Եւգինէ, և ձեզ Աստուծոյ ընտրեալ ծառաներ, դուք այսօրուանից փրկուած էք, քանզի մեզ կրտուիլ, որով որդեգրուիք ամենաբարձրեալ և ճշմարիտ Աստուծոյն:

Եւգինէ.

Մկրտութիւնն ի՞նչ է. որ ասացիք թէ քանզի ձեզ սկրտուիլ:

Մարգարիտ.

Մկրտութիւնը մեր ս. եկեղեցւոյ եօթը խորհուրդից մէկն է, որ քահանան հաւատացեալին ամենասուրբ Երրորդութեան Հօր և Որդւոյ և ս. Հոգւոյ անունը տալով երեք անգամ ջրի մէջն է ընկղմում և այսպէս նորա մարմինը ջրի մէջ լուանալով՝ հոգին էլ լուացվում է սկզբնական մեղքից (Ազամի պատուիրադանցութեան մեղքից):

Եւգինէ.

Խորհուրդն ի՞նչ է:

Մարգարիտ.

Խորհուրդն այն է, որ քահանան հաւատացեալի վերայ արտաքին աղօթքները և ձեակերպութիւնները կատարելու ժամանակ՝ ներքուստ էլ Հոգւոյն սրբոյց շնորհաբաշխութիւնն է կատարվում:

Եւգինէ.

Եօթը խորհրդի միւսներն ո՞րոնք են:

Մարգարիտ.

Մէկը Դրօշմն է, որ քահանան հաւատացեալի մկրտութիւնից յետոյ ս. մեռնող դրօշմում է նորա մարմնի մի քանի մասերը, որով ընդունում է Հոգւոյն սրբոյ շնորհքը, որ իւր հաւատը պինդ պահպանէ:

Մէկն էլ Ապաշխարութիւնն է, որ հաւատացեալը կատարեալ զղջմամբ իւր կամայ և ակամայ գործած մեղքերը խոստովանելով քահանայի առաջ Աստուծոյն՝ նորա միջոցաւ թողութիւն կստանայ և կարժանանայ Աստուծոյ որդեգրութեանը:

Մէկն էլ Հաղորդութիւնն է, որ հաւատացեալը ճաշակելով քահանայի աղօթքներով սրբագործուած Հաց ու Գինին՝ նոյն իսկ Յիսուսի Մարմին և Արիւնը, կը լինի հաղորդակից հաւատացեալներին և ժառանգ երկնքի արքայութեանը:

Մէկն էլ Ամուսնութիւնն է, որ հաւատացեալ այր և կինը իրանց ազատ հաւանութեամբ կը գնան եկեղեցի և քահանան տեղեկանալով նորանց իրանց հաւանութիւնը՝ սահմանադրուած օրհնութիւններով հաստատում է նորանց անբաժանելի միութեանը կապը:

Մէկն էլ Չեղնադրութիւնն է, որ ժողովրդից ընտրուած հաւատացեալի արժանիքը Եպիսկոպոսը քննելուց յետոյ ս. միւռնի օծմամբ ձեռնադրում է նորան քահանայ՝ մատակարարելու եկեղեցւոյ ս. Խորհուրդը, և հովուելու ժողովրդին:

Վերջին խորհուրդն էլ Օծումն հիւանդաց է, որ քահանան հիւանդ հաւատացեալին Ս. Իւղով օծում է և շատ անգամ վերան միմիայն աղօթքներ է կարդում:

Մեր եկեղեցին բացի այս եօթը Ս. Խորհուրդներէն ընդունում է Հանդերձեալ կեանք. որ Յիսուսը իւր անսուտ խոստման համաձայն կրկին գալու է աշխարհ, ոչ առաջի գալու նման անշուք. խոնարհ և հեզ, այլ իւր բոլոր փառքերովը և բոլոր հրեշտակներովը՝ արդարներին հրաւիրելու է երկնքի արքայութիւնը, իւր անձառելի փառքերը յաւիտեան վայելելու, իսկ մեղաւորներին հեռացնելու է զժողովը իրանց չար գործքերի պատուը դառնագոյն տանջանքներով յաւիտեան կրելու:

Եւզինէ.

Հիանալի են ձեր ս. եկեղեցւոյ խորհուրդներն և հաւատալիքը, ուստի փառք եմ մատուցանում ճշմարիտ Աստուծոյն և շնորհակալութիւն ձեզ, որ դուք իմ հոգւոյ կռապաշտութեան խաւարով կուրացած աչքերը բաց արիք տեսնելու ճշմարիտ Աստուծոյ լիաճառագայթ լոյսը. և ահա ինձ հետ այդ լուսովը լուսաւորեցիք և իմ հաւատարիմ ներքինի ծառաներս. և սորանց՝ ահա այսօրուանից ընդունում եմ որպէս իմ հարազատ եղբայրներ. ուստի կրկին ու կրկին յայտնում եմ ձեզ իմ սրտագին շնորհակալութիւնը:

Մարգարիտ եւ Սաթենիկ:

Եւզինէ քոյրիկ և յարգելի եղբայրներ, այժմ Աստուծոյ ճշմարիտ խօսքը ձեր սրտերումը սերմանելուն պէս՝ տեսնում ենք նորա իսկոյն և եթ բեղմնաւորիլը. և այս դէպքումը երբէք չի երևում մարդկային հանճարի ոյժ՝ այլ Աստուծոյ հրաշք, ուստի

ապահով ենք ձեր փրկութեան մասին՝ մնացէք խաղաղութեամբ:

Եւզինէ.

Հոգւոյս խորքիցը յայտնում եմ ձեզ շնորհակալութիւնս, զնացէք բարեաւ և խաղաղութեամբ:

Դ. ՊԱՏԿԵՐ.

(Փիլիսպոսը եւ Կղողիէն)

Փիլիսպոս.

Իշխանուհի Կղողիէ, Եգիպտոսը՝ արդէն սրտիս ուզածին պէս բարեկարգեցի. իշխանները և մեծամեծները բոլորն էլ շատ հաւատարիմ. հնազանդ և օրինապահ են, ժողովուրդը խաղաղ է և գտնվում է նախանձելի վիճակի մէջ. և որովհետեւ Եւզինէս ունի անհամեմատ գեղեցկութիւն՝ այս պատճառաւ մեծամեծներից շատերը ցանկանում են նորա ձեռքը իրանց որդւոց համար. և ես կամենում եմ նորան ամուսնացնել, այս մասին դու ինձ ի՞նչ խորհուրդ կը տաս:

Կղողիէ.

Մեծ իշխան, Եգիպտոսը որքան էլ կուզէ լաւը լինի՝ այսու ամենայնիւ պէտք է մտածել՝ որ իշխանների վիճակը խիստ շատ խախուտ է. դու այսօր այստեղ կարգուած ես փոխարքայ՝ վաղը շատ կարելի է քեզ տեղափոխեն Հռովմ և կամ մի ուրիշ տեղ,

այնուհետեւ մեր սիրելի ու մէկ հատիկ դուստրը պէտք է տանջուի իւր ծնողների և եղբայրների կարօտովը, նոյնպէս էլ մենք ենք տանջուելու նորա կարօտովը և վիճակի որպիսութեամբը՝ իցէ թէ նա շատ ուրախ և երջանիկ վիճակի մէջ լինի, այնու ամենայնիւ մենք զանազանակերպ մտատանջութիւններով անհանգիստ ենք լինելու. և որովհետեւ մեր Եւգինէն գեղեցկուհի է՝ այն էլ անհամեմատ գեղեցկուհի. ուստի ես քեզ խորհուրդ կը տամ, որ աշխատիս նորան տալ Հռովմի իշխանների մէկի որդուն՝ և այսպէս բարեկամական ցանցով կապուիլ մեր ծննդավայր Հռովմի իշխանների հետ, որտեղ գտնվում են մեծ կայսրը և մեր բարեկամների լեգէօններն և Հռովմում կուսենանք մեծ ոյժ և կայսեր մօտ մտերիմներ. այնուհետեւ ուր որ գնանք մեր կետրոնավայրը լինելու է Հռովմը. ահա այս է իմ խորհուրդը:

Փիլիպպոս.

Աշխանուհի Կղոդիէս, շատ գեղեցիկ խորհել ես, և ես համաձայն եմ քո քաղցրաճաշակ համեմներով եփած արտայայտութիւններին և այնպէս էլ կամենում եմ իմ դուստրը տալ Հռովմէացի ազնուական Ակուիլոսին՝ որի հայրը Հիւպատոս է:

Կղոդիէ.

Երբոր դու այդպէս նախամտածուած պատրաստութիւն ես տեսել, ես ևս համաձայն եմ միայն պէտք է նախապէս մեր Եւգինէի հաճութիւնն էլ առնենք:

Փիլիպպոս.

Շատ լաւ. շատ լաւ. աղախին:

Աղախին.

Հրամայիր մեծ իշխան:

Փիլիպպոս.

Գնա Եւգինէիս սենեակը և նորան ասա «իշխան հայրդ քեզ հրաւիրում է»:

Աղախին.

Եւգինէ իշխանուհի, քո իշխան հայրը քեզ հրաւիրում է, եկ երթանք:

Եւգինէ.

Պատրաստ եմ, եկ գնանք:

Աղախին.

Ահա և ես պատրաստ եմ քեզ առաջնորդելու:

(Գնում են)

Եւգինէ.

Ողջոյն ձեզ իմ պաշտելի ծնողներ:

Փիլիպպոս.

Բարի եկիր, մեր սիրելի դուստր Եւգինէ, եկ և նստիր:

Եւզինէ.

Իշխան հայրիկ, հետաքրքիր է ինձ տեղեկանալ թէ արդեօք ինչո՞ւ էք ինձ կանչել և ի՞նչ էք կամենում ինձ պատուիրել:

Փիլիպպոս.

Իմ սիրասուն դո՛ւստր, քեզ չունիմ ո՛չ մի պատուէր՝ միայն տեսնում եմ, որ դու հասել ես բաղդաւորուելու հասակդ և ես մտածում եմ՝ որ քանի վաղ է՝ շտապեմ քեզ բաղդաւորեցնել:

Եւզինէ.

Իշխան հայրիկ, միթէ ես 'ի ծնէ բաղդաւոր չեմ, որ ասում ես. «Թէ արդէն հասել ես բաղդաւորուելու հասակդ»:

Փիլիպպոս.

Այո՛, իմ սիրելի դո՛ւստր, դու միշտ բաղդաւոր ես, բայց այդ բաղդաւորութիւնը թերի է, երբոր մի ուրիշ քո նման պատանու հետ ընկերանա՝ ախ ժամանակ քեզ բաղդաւորութիւնը կատարեալ կը լինի. պարզն ասեմ, կամենում եմ քեզ ամուսնացնել Հոովմէացի Ակուլիդոսի հետ, որ քեզ նման գեղեցիկ պատանի է. ազնիւ ցեղից սերուած և որի հայրը Հիւպատոս է:

Եւզինէ.

Իշխան հայր, նախապէս խնդրում եմ ձեր ներողամտութիւնը, որովհետեւ այդ մասին հարկաւոր է

ուսենալ մեծ զգուշութիւն, որ արժանիք ունեցող փեսայացու ձեւք բերելու համար կատարուի բազմակողմանի յաջող ընտրութիւն, չը պէտք է նայել նորա ազգի և տոհմի մեծութեանը և ազնուականութեանը, այլ պէտք է ուշադրութիւն դարձնել նորա բնածին գովելի բնաւորութեանը և բարեւաւութեանը. ուստի հայր իմ, մի շտապիր անընտրողութեամբ տալ ինձ մեծատան որդու, այլ սպասիր մինչև որ գտնուի ամէն կողմեց գովաբանուած լաւը և կատարեալը:

Փիլիպպոս.

Լաւ ես ասում, իմ սիրելի դո՛ւստր, գնա՛ քո սենեակը և եղիր հանգիստ, մենք յոյս ունինք՝ որ մեր աստուածները օգնութեամբ շուտով կը յայտնուի ամենայն բարեմասնութեամբ օժտուած քեզ հաճելի փեսայացուն:

Եւզինէ.

Մնացէք բարեաւ իմ պաշտելի ծնողներ. ես կը գնամ իմ սենեակը և հանգիստ սրտով կաղօթեմ իմ Աստուծոյ կարգադրութեանը:

Փիլիպպոս եւ Կորոլէ.

Մեր սիրելի դո՛ւստր, գնա և աղօթիր և քեզ յանձնիր մեր Աստուածների բարեկամեցողութիւններին:

Գ. ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆ

Ա. ՊԱՏԿԵՐ.

Նւզինէի պատրաստութիւնը և ծպտեալ փախուստը:

Նւզինէ.

Պռօտոս և Յակինթոս, ձեզ առաջ էլ ասացի, որ ձեզ այս օրիցն սկսած՝ ոչ թէ ներքինի ծառաներ՝ այլ իմ հոգւոյ եղբայրներ եմ ընդունում. անա՛ ձեր առաջ վստահութեամբ բաց եմ անում սրտիս մէջ ամբարած այն բոլոր ճշմարտութիւններն՝ որոնք մթերուած են այս Ս. Գրքի մէջ.

Ուղիղ մի տարի է՝ որ սորա սկզբիցը մինչև վերջն ուշադրութեամբ երկու անգամ կարդացի և մնացել եմ զարմացած, չը գիտեմ՝ սորան ինչ անուն տալ, որով կարողանամ սորա անսահման մեծութիւնը ձեզ բացատրել, այսքանը միայն կարող եմ ասել, որ սա մայր է աշխարհիս իւր տեսակի բոլոր գրքերի, սորա անունը Աստուածաշունչ է, սա արդարև գրուած է Աստուծոյ շնչովը և հեղինակութեամբ, սա գիտութիւնների անհուն ծով է և իմաստութեան անսպառելի աղբիւր: Սորա տասնևմէկ գլխումը գրուած է թէ առաջի ստեղծուած մարդը Ադամը ապրեց 930

տարի վերջը մեռաւ, Սէթն ապրեց 912 տարի՝ վերջը մեռաւ. Նոփսը ապրեց 905 տարի՝ վերջը մեռաւ, Մադաղիէն ապրեց 895 տարի՝ վերջը մեռաւ, Յարեթն ապրեց 962 տարի՝ վերջը մեռաւ, Մաթուս աղան ապրեց 969 տարի՝ վերջը մեռաւ. բոլորն էլ ապրել են երկար տարիներ վերջը մեռել. երբոր սորանք երկար ապրել և վերջը մեռել են. ուրեմն մենք՝ որ կարճ ենք ապրում հետեալէս շուտով մեռնելու ենք, էլ ինչո՞ւ համար աշխարհաւրութեամբ յափշտակուել ենք այն աստիճան՝ որ այս կեանքի աքսորավայրը՝ համարում ենք մեզ համար բնիկ հայրենիք և մեր պանդխտօրէն ճանապարհորդութիւնը՝ բնակելու հաստատուն տեղ. որտեղ հակառակի պէս ապրում ենք վայրկեանամէջ, և այսպիսի կեանքից ուրիշ ոչ մի բան չունենք, եթէ ոչ ներկայ վայրկեանը. անա անցեալ տարիներն անցած գնացել են՝ նորանց համար արդէն մեռած ենք, ապագայ տարիների համար՝ չը կանք. նորանց համար դեռ ծնուելու ենք, երեկուայ օրն արդէն անցել չբացել է, վաղուայ օրն անստոյգ է. իսկ այսօրուայ ժամերի մեծ մասն անցել է, որոնց համար չը կանք. որոնք էլ գալու են՝ չը գիտենք. թէ կարող ենք նորանցում ապրել. և այս բոլորը ի միասին հաշուելով՝ կը տեսնենք՝ որ չը կանք, եթէ ոչ այս իսկ վայրկեանում՝ որ ապրում ենք վայրկեան առ վայրկեան մեռնելով, և անա այսպէս մեր վաղանցուկ կեանքը չենք կարող կոչել մի որ և է բան՝ եթէ ոչ վայրկեանամէջ, որ մահի և կեանքի մէջ անբաժան կերպով կիսուած է երկուսի: Զը գիտեմ, ո՞վ է այն մարդը՝ որ աչքով տես-

նէ երկնքի փառքը և դժոխքի տանջանքը՝ երկունսն էլ յաւիտենական, և սիրտ չանէ հոգւոյ քաջութեամբ անցնել հուրը և սուրը՝ Փրկչին հաճելի լինելու համար, այն Փրկչին՝ որ ասում է «ով որ հօրը կամ մօրը ինձանից աւելի կը սիրէ՝ ինձ արժանի չէ. ով չի առնել իր խաչը և չի գալ իմ յետեից՝ ինձ արժանի չէ»:

Փրկչի այս պատուէրների համաձայն՝ ես մըտքումս դրել եմ թողնել հօրս, մօրս, եղբայրներիս, շքեղաշուք տունս, փափկասուն կեանքս, լի ու ճոխ վայելքս, առնել Փրկչիս խոնարհութեան և անձնուրացութեան խաչը ու գնալ նորա յետեից. արդ՝ այս իմ նախգծուած ծրագրի մասին՝ դուք ի՞նչ խորհուրդ կտաք:

Ներքիններ.

Նւզինէ իշխանուհի, մենք հաւանում ենք քո ծրագրին և ճշմարիտ Աստուծոյ առաջ ուխտում ենք, որ դու ուր գնաս՝ մենք էլ քեզ հետ կը գանք, մեր վերջին շունչը ամենայն հաւատարմութեամբ քեզ կը ծառայենք, քո հրամանը սրբութեամբ կը կատարենք, որքան աղօթես՝ մենք էլ քեզ հետ կաղօթենք, պահք պահես՝ մենք էլ քեզ հետ կը պահենք, ինչ ուտես՝ մենք էլ քեզ հետ այն կուտենք, քեզ ճշմարիտը հաւատացնում ենք՝ որ մեզ քեզանից մահը միայն կարող է բաժանել:

Նւզինէ.

Շատ լաւ, ես հաւատում եմ եմ ձեր անկեղծու-

թեանը՝ գիտեմ, որ դուք էլ հաւատացած էք, որ փրկութեան և երանութեան ճանապարհն այն է, որով գնում են Քրիստոսի հաւատացեալները. ուստի մենք էլ շտապենք գնալ այն ճանապարհովը և ծառայենք ճշմարիտ Աստուծոյն:

Ես լսել եմ Հեղինոս անունով մի սուրբ եպիսկոպոսի համար, Աստուած նորա ձեռքով անում է մեծամեծ հրաշքներ, գնանք նորա մօտ, նա մեզ կը մկրտէ և ցոյց կը տայ մեզ փրկութեան ճանապարհը:

Ներքիններ.

Մեր քոյր իշխանուհի, մենք պատրաստ ենք գնանք երբ կամենաս:

Նւզինէ.

Հոգևոր եղբայրներս, հարկաւոր է ինձ առաջուց պատրաստել տղամարդու շորեր, որ ինձ տեսնողները չիմանան՝ որ ես օրիորդ եմ, անա ձեզ դրամ՝ գնացէք շուկան և ինձ համար գնեցէք տղամարդու հասարակ շորեր:

Ներքիններ.

Շատ լաւ ասացիր, այս բօլէին կը գնանք և կը գնենք թէ շորեր և թէ ինչ որ հարկաւոր է՝ բոլորը կը պատրաստենք:

Նւզինէ.

Ուրեմն դուք գնացէք, իսկ ես էլ կը գնամ և և հօրիցս թոյլտութիւն կը խնդրեմ՝ գնալ մերձակայ ագարակները զբոսնելու:

(Գնում են)

Նւագինէ.

Ողջոյն քեզ՝ իմ սիրելի իշխան հայր:

Փիլիսպոս.

Բարի եկիր իմ սիրելի դուստր, աստ ի՞նչպէս ես
և ի՞նչ ես կամենում:

Նւագինէ.

Ամենից առաջ կամենում եմ քեզ, մօրս և եղ-
բայրներիս առողջ կեանք հանդերձ անընդհատ յաջո-
ղութիւններով. և յետոյ քեզանից խնդրում եմ թոյլ-
աւութիւն, որ այս գարնանային քաղցր և անոյշ օ-
րերումը ներքինիներիս հետ գնամ մերձակայ ագա-
րակները զբոսնելու:

Փիլիսպոս.

Շատ լաւ, իմ սիրելի դուստր, կարող ես ուրախ
գնալ և ուրախ և առողջ վերադառնալ՝ բայց ոչ ուշ:

Նւագինէ.

Սրտագին շնորհակալութիւնս յայտնում եմ քեզ
իմ իշխան հայր՝ քնաս բարեաւ ցկրկին տեսութիւն:

Փիլիսպոս.

Գնաս բարեաւ սիրելի Նւագինէս՝ ցշուտ տեսու-
թիւն:

Բ. ՊԱՏԿԵՐ.

(Նւագինէն ծպտեալ ներքինիների հետ ուղի է ընկ-
նում:)

Ներքինիներ.

Իշխանուհի քոյր, տղամարդու շորերն աստ գնել
ու բերել ենք և գնալու պատրաստութիւնը տեսել:
(Նւագինէն շորերը հագնում է)

Նւագինէ.

Ահա շորերը թէև հագայ՝ որ կարծես թէ իսկ
իմ վերայ ձեռք է, բայց պէտք է մագերս էլ կար-
ճացնէք, որ երեւիմ բոլորովին կատարեալ տղամարդ:

(Մագերսը կարճացնում են բարդելով և ամրացնելով
գլխի վերայ:)

Ներքինիներ.

Իշխանուհի քոյր, այժմ դարձար մի կատարեալ
տղամարդ:

Նւագինէ.

Արդ, ժամանակն է՝ ուղևորինք, թող Տէրը օրհնէ
մեր ճանապարհը:
(Ուղորվում են)

Ներքինիներ.

Իշխանուհի քոյրիկ, փառք Աստուծոյ, որ քաղա-

քիցը անսխալ գուրս եկանք, այժմ ահա մտնում ենք քրիստոնեաների խրճիթները, այստեղ կարող ենք մեզ ազատ համարել:

Նւզինէ.

Եղբայրներս, տեսնո՞ւմ էք՝ որ ահա մեր առաջից գնացող բազմութիւնը քրիստոնեաներ են, որ գնալով աղօթում են, լսենք և տեսնենք թէ ի՞նչ են աղօթում. ո՞ր ուրջան մեղմ և քաղցր են աղօթում, կարծես թէ մարդկանց հրաւիրում են երկնքի արքայութիւնը:

Քրիստոնեաներ.

«Իսրայէլի դուրս գալուն...ալէլուիա: Մեր Աստուածը երկնքումն է, ալէլուիա, ինչ որ կամեցաւ բոլորը արաւ, ալէլուիա. Հեթանոսների կուռքերը՝ ոսկի և արծաթ են ալէլուիա, մարդկանց ձեռքով շինուած են, ալէլուիա:»

Նւզինէ.

Լսեցիք եղբայրներս, ահա այս մարգարէական աղօթքովը՝ հաւատում եմ, որ Աստուած մեր ճանապարհը յաջողել է, որովհետեւ մենք քաղաքիցը դեռ նոր ենք դուրս եկել, լսում ենք քրիստոնեաների սաղմոսերգութիւնը «Իսրայէլի Նզիպտոսից դուրս գալու, ճշմարիտ Աստուծոյ ստեղծագործութիւնը. եւ հեթանոսների կուռքերի ոչնչութիւնը» այս կէտերը ճիշդ մեր սուրբ նախատէրերի յաջողութեանն է վերաբերվում:

Ներքինի.

Իշխանուհի քոյրիկ, մեր առաջ իշով գնացող այն ծերունու մասին՝ որի յետեից բազմութիւնը գնում է, կարելի՞ է քրիստոնեաներից տեղեկութիւն խնդրել:

Նւզինէ.

Կարելի է:

Ներքինի.

Յարգելի եղբայր, արդեօք այդ ծերունին ո՞վ է:

Քրիստոնեայ.

«Դու միայն կաս յերուսաղէմ, որ ոչ գիտացեր՝ զինչ գործեցաւ ՚ի նմա յաւուրսս յայսոսիկ». Այդ ծերունին Հեղինոս սուրբ եպիսկոպոսն է. դա հրաշագործ է. դա վիճելով մի կախարդի հետ՝ մտել է կըրակի մէջ և անվնաս դուրս եկել, այժմ գնում է այստեղից ոչ այնքան հեռու մի վանք՝ որտեղ բնակվում են աշխարհից հրաժարուած սուրբ մարդիկ:

Ներքինի:

Իշխանուհի քոյրիկ, քրիստոնէի պատմածը արդէն լսեցիր, այժմ ի՞նչ ենք անելու:

Նւզինէ.

Այո, և շատ ուրախ եմ, որ տէրը մեզ հետ է և մեր ճանապարհը ուղղում է դէպի բարին և դէպի մեր փրկութիւնը. մենք էլ գնանք այս սուրբ եպիսկոպոսի

յետեից մինչև վանքը և յետոյ կը տեսնենք տիրոջ .
յաջողութիւնը:

Ներքինի.

Իշխանունի քոյրիկ, ահա հասանք վանքը և սուրբ
Յակոբապոսը ներս մտաւ, նորա յետեից ներս են
մտնում քրիստոնեաները և ուրախ դուրս գալի, իսկ
մենք ի՞նչ անենք:

Եւզինէ.

Մենք այստեղ կսպասենք, երբոր մանողերը դա-
դարին՝ յետոյ մենք ներս կը մտնենք:

Ներքինի.

Իշխանունի քոյրիկ, քրիստոնեաներն արդէն դա-
դարեցին, այլ ևս ներս մանող չը կայ:

Եւզինէ.

Այժմ լաւ ժամանակն է, եկէք ներս մտնենք:

(Ներս են մտնում)

Եւզինէ.

Սուրբ հայր, գետին խոնարհած համբուրում ենք
քո ոտները և յայտնում, որ մենք կռապաշտ ենք,
եկել ենք քրիստոնէութիւն ընդունելու. արդ՝ սովորե-
ցրու մեզ փրկութեան ճանապարհը և ճշմարիտ հա-
ւատը:

Հեղինոս.

Ասացէք ինձ, դուք ո՞ր տեղից և որ ազգիցն էք
և ի՞նչ են ձեր անունները:

Եւզինէ.

Սուրբ հայր, քաղաքով և ազգով Հռովմէացի ենք,
այս եղբայրներից մէկը կոչվում է Պռոտոս, միւսը
Յակինթոս և քո ծառայն Եւզինէոս:

Հեղինոս.

Գեղեցիկ անունով կոչվում ես Եւզինէոս, քաջա-
տոհմի քաջութեամբ թողել ես կուռքերը և եկել
Քրիստոսի յետեից նորան ծառայելու, քեզ ճշմարիտն
ասում եմ. Տէրը քո մասին առաջուց ինձ յայտնել է,
որ քո գլխովը՝ իւր փառքի համար շատ անցքեր անց-
նելու են, ուստի զօրացիր Տէրը քեզ հետ է, քեզ չի
թողնել իւր ձեռքիցը, քո այս ընկերներն՝ որ մինչև
օրս ծառայի անուն էին կրում, այժմ բարձրանում
են Քրիստոսի բարեկամութեանը և դուք երեքովդ էլ
ժամանակին կընդունէք փառքի պսակը:

Եւզինէոս.

Սուրբ հայր, մենք եկել ենք մկրտուելու և փա-
փազում ենք՝ որ քո սուրբ ձեռքովը մկրտուինք և
հաղորդուինք:

Հեղինոս.

Սիրելի որդիներս, ես եկել եմ այս վանքի միա-

բանութեանը այցելութեան, ես այստեղ մնալու չեմ՝
ուստի եկէք քանի վաղ է, ես ձեզ մկրտեմ և հա-
ղորդեմ:

Եւզինէոս.

Սուրբ հայր, ահա մենք պատրաստ ենք:

Հեղինոս.

Ուրեմն ուշադրութեամբ լսեցէք, ես ամենա-
սուրբ Երրորդութեան Հօր. և Որդւոյ և Ս. Հոգւոյ
անունովը՝ այս ջրի մէջ լուսնում եմ ձեր մարմինը՝
որով ձեր հոգիները կը լուացին Ադամի սկզբնական
մեղքիցը, ահա ձեզ այս սուրբ իւղովը դրօշմում եմ՝
որ չարը չը վստահանայ մօտենալ ձեզ. և Փրկչի կե-
նարար Մարմնովը և Արիւնովը հաղորդում եմ ձեզ՝
որով կը լինիք ժառանգ երկնքի արքայութեանը և
եղբայր քրիստոնեաներին:

Եւզինէոս.

Սուրբ հայր, չը գիտենք այժմ մեր սրտի անբա-
ցատրելի շնորհակալութիւնը ինչպէս մատուցանենք
ամենաբարձրեալ Աստուծոյն՝ որ մեզ յաջողեցրեց քո
սրբութեան ոտքը համբուրել և քո սուրբ ձեռքովը
մկրտուիլ:

Հեղինոս.

Որդիներս, ես էլ գոհ եմ, որ ձեզ պէս երեք
մարմնագգեստ հրեշտակների մկրտեցի, այլ և պէտք է
պակասն էլ լրացնեմ. վանահայր սուրբ հայր, այս
երեք հրեշտակները ահա քեզ եմ յանձնում, սորանց

սորանց կրնդունես ձեր միաբանութեան եղբայրների
կարգումը և կը հոգաս սորանց մարմնաւոր և հոգւոր
պէտքերը. և ես ահա գնում եմ՝ բոլորդ էլ մնացէք
սուրբ սիրով և խաղաղութեամբ:

Վանահայր.

Գնացէք խաղաղութեամբ սրբազան հայր, և մի-
ամիտ կացէք ձեր ինձ յանձնած հրեշտակներին ես
ամենայն սիրով կրնդունեմ մեր եղբայրական միա-
բանութեան կարգումը և վերաները կունենամ հարկ
եղած հսկողութիւնը և հոգատարութիւնը:

Գ. ՊԱՏԿԵՐ.

Թադէոս վարդապետը և Մատթէոս քահանան:

Թադէոս վարդապետ.

Ողջոյն քեզ տէր Մատթէոս հայր, ինչպէս է ձեր
առողջութիւնը և ինչպէս ձեր վիճակը:

Մատթէոս քահանան.

Բարի եկիր Թադէոս հայր սուրբ, փառք մեծին
Աստուծոյ առողջ ենք և նորա ողորմութեամբը վի-
ճակներս բաւականի լաւ, իսկ դուք ինչպէս էք.
ճրտեղից էք գալի և ուր էք գնում:

Թադէոս վ.

Փառք մեծին Աստուծոյ, մենք շատ լաւ ենք, ես
Հռովմիցն եմ գալի և գնում եմ Երուսաղէմ երկրպա-

գելու Քրիստոսի լոյս գերեզմանին և համբուրելու նորա ռանակոխ սուրբ տեղերի հողերը. ո՛հ, երանի կը լինէր այնտեղ մեռնէի և այնտեղի սուրբ հողումը թաղուէի:

Մատթէոս ք.

Երանի՛ քեզ, Թագէոս հայր սուրբ, որ գնում ես Երուսաղէմ, ես երկու անգամ գնացել եմ, սրտով փափագում եմ մի անգամ էլ գնալ. բայց չեմ կարող՝ որովհետեւ հիւանդութիւնս չի ներում. մանաւանդ որ ծերացել եմ և օրերս արդէն հաշուած են:

Թաղէոս վ.

Մատթէոս հայր, դեռ Աստուած քեզ երկար կեանք տայ, դու արդէն երկու անգամ երկրաւոր Երուսաղէմը տեսնելու փափագդ առել ես, այժմ պէտք է փափագիս երկնաւոր Երուսաղէմը տեսնելու փափագդ առնել, դու այն ասա՝ քրիստոնեաները քաղաքամասի այս դրսի բաժնումը արդեօք սրպիսի վիճակի մէջ են գտնվում, ապահով են հալածանքներից:

Մատթէոս ք.

Սուրբ հայր, քանի որ Քրիստոսի անունը իրանց վրայ են կրում և Նորա անձնուրացութեան սուրբ խաչը իրանց ուսերի վերայ բարձած ունին. պէտք է նեղութիւններ էլ, հալածանքներ էլ կրեն, բռնութիւնների էլ համբերեն, մարդս առանց նեղութիւն կրելու չի կարող մի հաւի բոյն անգամ ձեռք բերել՝

ուր մեաց որ երկնքի յաւիտենական փառքի անմահ թագաւորութիւնը հանգստութեամբ ձեռք բերէ. այսու ամենայնիւ ահով ու դողով ապրում ենք:

Թաղէոս վ.

Մատթէոս հայր, արդեօք կը տեսնենք այն ժամանակը՝ որ աշխարհս Տիրոջ գիտութիւնովը լցուի և բոլոր ազգերն իրար հետ եղբայրանան, ինչպէս Նսայի մարգարէն՝ այն երանաւէտ ժամանակի համար ասում է. «Գայլը՝ գառին հետ խոտ կարածէ, ինձը՝ «ուլին մօտը կը պառկի, հորթը, ցուլը և առիւծը ի «միասին խոտ կարածեն, փոքր տղան կը քշէ նորանց, «եզն ու արջը ի միասին խոտ կարածեն և նորանց «ձագերը խառն կը շրջին, առիւծը եզին պէս յարդ «կուտէ, փոքր տղան կարող է իւր ձեռքը տանել «իժերի և նորանց ձագերի բոյնը՝ և նորանք չեն «վնասել և չեն կարող մէկին դարկել... որովհետեւ «երկիրը Տիրոջ բոլոր գիտութիւնովը լցուեցաւ:»

Մատթէոս ք.

Թագէոս հայր սուրբ, մարգարէն Աստուծոյ հոգւովն է մարգարէացել ու գրել, գրածն էլ հարկաւ ժամանակին կատարուելու է, ինչպէս որ տխուր ու մութ գիշերին յաջորդվում է վարդապարտի առաւօտ, այնպէս էլ կը գայ մի օր՝ որ այս բռնակալական դառն և դառնապոյն ժամանակին յաջորդէ խաղաղ, ազատ և վարդապետական ժամանակ և այն ժամանակ և այն երանաւէտ օրերումը արդարեւ ազգերն իրար հետ կեղբայրանան, եկեղեցիներն իրար հետ

կը միանան. լեզուներն էլ կը ձուլուեն մէկ, և մէկ խօսքով՝ անշատողական խտրութիւնները միանգամայն բոլոր ազգերից կը վերանան, այն ժամանակ երկինքն էլ կը լինի նոր և երկիրն էլ նոր:

Թաղէոս վ.

Մատթէոս հայր, մենք այդ երանաւետ օրերը չենք տեսնել՝ թող տեսնողներն ուրախանան. իսկ դու այժմ մեծ գործ կատարած կը լինէիք՝ եթէ քրիստոնէական սուրբ հաւատի լոյսի հետ՝ ուսման և կրթութեան լոյսն էլ տարածէիք այս մասի ժողովրդի և նորանց մանուկների մէջ:

Մատթէոս ք.

Թաղէոս հայր սուրբ, այդ կողմից ապահով եղէք, արդ՝ ես նոյն իսկ սկզբէջն մտածել և հոգացել եմ, Սաթենիկ եկ այստեղ:

Սաթենիկ.

Ի՞նչ է տէր պապա:

Մատթէոս ք.

Մի ոտանաւոր ասա, որ Թաղէոս հայր սուրբը լսէ և օրհնէ քեզ:

Սաթենիկ.

Տէր պապա «Մանկական աղօթքն» ասեմ:

Մատթէոս ք.

Ասա, ասա «Մանկական աղօթքը» իմ անոյշ գառնուկ:

ՍԱԹԵՆԻԿ Լ. ԵԱՂՈՒՐԵԱՆՑ

Սաթնիկ.

Դո՛ւ ես իմ յոյս, ո՞վ իմ Աստուած,
Մանկութեանս օրերում,
Սուրբ հաստատ հաստատ պահիր,
Կեանքիս ամբողջ ընթացքում:

Դո՛ւ ես իմ յոյս, ո՞վ իմ Յիսուս,
Իմ պատանի հասակում,
Երջանկութեան փայլուն յոյսս
Անշեղ պահիր իմ հոգում:

Դո՛ւ ես իմ յոյս ո՞վ իմ Փրկիչ,
Ծերութեանս տարիքում,
Քաղցր տեսքիդ անոյշ սէւը
Անշէջ վառիր իմ սրտում:

Ով իմ Աստուած տո՛ւր ինձ շնորհ
Որ ուսումս աւարտեմ,
Հայի վերայ չար խօսողի
Սիրտը բարին հաստատեմ:

Խղճուկ ազգիս կարիքների
Ամէն մէկին աշխատեմ,
Խաղաղ կեանքի շունչ ու հոգի
Գլխիս գնովը հասցնեմ:

Յետոյ ո՞վ Տէր, պարզ երեսով
Մաքուր սրտով ծունկ չոքեմ,
Հոգուս խորքից յուզուած սրտով
Փառք քեզ Աստուած փառք գոչեմ:

Թաղէոս վ.

Բարի գառնակս, քո յոյս Աստուածը՝ թող քեզ
հաստով, յատով և սէրով զօրացրած պահէ, և բոլոր
փորձանքներից պահպանէ, այլև քեզ իւր շնորհքովը
լի ու լի զարգարէ, որ դու լինիս ազգիդ պարծանք
բերող օրիորդ և Աստուծոյ փառքին ծառայող ընտ-
րեալներից մէկը: (Դառնալով հայր Մատթէոսին):
Մատթէոս հայր, օրհնեալ լինիս՝ որ այս հաւատա-
ցեալ ժողովրդին Աստուծոյ հոգւովը զօրացրած մխի-
թարելուց յետոյ՝ տղաներին էլ ուսմամբ կրթում ես,
վերջապէս այն էլ ասան, արդեօք քաղաքամիջումն
լիս է կայ և ի՞նչ են խօսում այստեղի մեծ իշխանի
վարչական գործունէութեան մասին, արդեօք նա ու-
նի՞ր բնածին ձիրք և քաջութիւն ժողովրդոց բեռների
ծանրութիւնը թեթեալացնելու, խոչ և խռովելը հար-
թելու, քրիստոնէութեան խստութիւնները վերացնե-
լու և կերպ-կերպ դժուարութիւնները զիւրացնելու:

Մատթէոս.

Փրկիչս Եսուս մեր մեծ իշխանը քրիստոնէաների
վերաբերութեամբ ունի քաղցր հայեցողութիւն. թէև
շատ քիչ դէպքերում գործ է դնում բռնութիւն. բայց
ոչ խիստ՝ իւր նախորդների նման, այլ մեղմ. և բացի
այս՝ ունի բնածին ձիրք վարչական գործունէութեան,
սակայն մօտիկ օրերումս նորա անհամեմատ գեղեց-
կունի դուստրն իւր երկու ներքինիների հետ ան-
յայտացել են. այս առիթով մեծ իշխանը բոլոր կող-
մերը խուզարկուներ ուղարկեց՝ բայց ոչ միայն չը

գտան՝ այլ և չը կարողացան գոնէ մի տեղից մի որ
և է սոսկ կասկածաւոր լուր ձեռք բերել:

Քուրմերը տեսնելով մեծ իշխանի և իշխանուհու
աղէկտուր ողբերը՝ նորանց հաւատացրին. թէ աստ-
ուածները տեսնելով ձեր դստեր անհամեմատ զե-
ղեցկութիւնը՝ նորան իւր ներքիններովը կենդանի
վերափոխեցին անմահութիւն և դասեցին աստուա-
ծունիների կարգումը: Մեծ իշխանը այս մխիթարու-
թիւնը լսելուց յետոյ ձուլել տուաւ իւր դստեր ար-
ձանը զուտ ոսկուց և նորան հրատարակեց աստուա-
ծունի. իսկ Կղոզեա իշխանունին՝ չի կարողանում և
ոչ մի կերպ մխիթարուիլ. ահա այժմ նորա դուրս
գալու և դստեր կորուստը ողբալու ժամն է գնանք
մեծ ճանապարհի վերայ կանգնինք և ի մօտոյ լսենք
նորա մեղամաղձոտ ողբը:

Թաղէոս վ.

Մատթէոս հայր, լաւ ասացիր, եկ եկ շուտով
գնանք:

(Գնում են)

Մատթէոս ք.

Թաղէոս հայր սուրբ, գնանք, փոքր ինչ էլ առաջ
գնանք, այժմ բաւական է, այստեղ կանգնինք, ահա
նա գալիս է:

(Ողբում է)

ՊՂՈՂԷ ԻՇԽԱՆՈՒՆԻ, ՄԱՅՐ ԵՒԳԵՆԷ

Կողովիս խշմանումս.

Ո՛վ եւզինէ. իմ եւզինէ եւզինէ.
Իմ մէկ հատիկ չքնաղ դուստր եւզինէ:

Գիշեր ցերեկ արտասովում եմ քուն չունիմ,
Վառուած սրտով քեզ փնտռում եմ եւզինէ եւզինէ.
Ձայն տնւր ուր ես, որ օգնութեան քեզ հասնիմ,
Սրտիս կտոր աչքերիս լոյս եւզինէ, եւզինէ:

Անցնող դարձող բարի մարդիկ չէք տեսել,
Թէ ուր գնաց իմ աննման եւզինէն եւզինէն.
Եզիպտուհի մայրեր քոյրեր չէք լսել,
Թէ ինչ եղաւ իմ անուշիկ եւզինէն եւզինէն:

Սարեր ձորեր աղաչում եմ մի պահէք
Ձեր խորքերում իմ մէկ դուստր եւզինէն եւզինէն.
Ջրեր հովեր Աստուած սիրէք պատմեցեք
Թէ ո՞րտեղ է իմ սիրասուն եւզինէն եւզինէն:

Դու ո՞վ կուսնի ուր որ գնաս որոնէ,
Թէ ուր ֆնաց իմ լուսագեղ եւզինէն եւզինէն.
Իսկ դու ծիծառ մտիւր տներ քրքրէ,
Դուցէ՛ գանես իմ սրտի յոյս եւզինէն եւզինէն:

(Կողովիան այս կէտումը ուշաթափվում է:)

Դ. ՊԱՏԿԵՐ.

(Յովհաննէս վարդապետ և տէր Ղուկաս)

Յովհաննէս վարդապետ.

Օրհնիր ինձ՝ տէր Ղուկաս հայր, ինչպէս ես դու
և քո քրիստոնեայ ժողովուրդը:

Տէր Ղուկաս.

Աստուած քեզ օրհնէ Յովհաննէս հայր սուրբ,
փառք Ամենաբարձրեալին՝ լաւ եմ և նորա օրհնու-
թեամբ խաղաղ ապրում ենք, միայն ասա ինչպէս են
ձեր ծերունի վանահայր Մարկոս հայր սուրբը և ձեր
վանական եղբայրները:

Յովհաննէս վ.

Մեր վանահայր Մարկոս հայր սուրբը վախճան-
ուել է, իսկ մեր միաբանական եղբայրները Ամենա-
բարձրեալի օրհնութեամբ խաղաղ ապրում ենք ու
օրհնում նորա ամենասուրբ Անունը:

տ. Ղուկաս.

Ձեր միաբանութիւնը այժմ նորա տեղը ո՞րին է
ընտրել վանահայր:

Յովհաննէս վ.

Նորա տեղը՝ մենք միաձայն հաւանութեամբ վա-
նահայր ընտրեցինք մի երկտասարդ Աբեղայի՝ այն է
եւզինէոս հայր սուրբին, որ երեք տարի և երեք
ամիս է՝ ինչ որ ընդունուել է մեր միաբանութեան
մէջ:

տ. Ղուկաս.

Այդ ինչպէս է եղել, որ հին ու բազմափորձ ծերունի միաբանութիւններից մէկն ու մէկին չէք ընտրել, այլ ընտրել էք մի նորեկ երիտասարդի:

Յովնաննէս վ.

Տէր Ղուկաս հայր. մեր նոր վանահայրը թէև երիտասարդ է, բայց խելացիութեամբ փորձերի մէջ ծերացածներից գերազանցում է, ունի բնածին հանձար, պայծառ փայլողութիւն, նա երիտասարդներին միշտ կրկնում է, թէ «Կուգէք բարձրանալ՝ խոնարհ եղէք և Աստուծոյ հրամանը կատարեցէք՝ որ ասում է Մաղը սպիտակի առաջ ոտքի կանգնիր և ծերին պատուիր» թէև դուք բոլորդ միաբանական եղբայր էք, բայց պէտք է միշտ ՚ի նկատի ունենաք աստիճանը և ըստ այնմ իրար անկեղծութեամբ պատուէք մանաւանդ ծերերին:

տ. Ղուկաս.

Այդ նոր վանահայրը՝ արդեօք ինչ արժանիք ունէր և ինչպէս եղաւ նորա ընտրութիւնը՝ հետաքրքիր է ինձ ունենալ տեղեկութիւն:

Յովնաննէս վ.

Մեր վանահայրը երբոր մեռաւ, մենք բոլորս մտածեցինք նորա տեղը վանահայր ընտրել Եւգինէոսին՝ թէև նա հասակով փոքր էր՝ բայց մենք փորձով գիտէինք, որ նա մաքուր վարքով գերազանցում է մեր անապատական բոլոր չեղբայրներից և առաքի-

նութեամբ յաղթում բոլոր բազմամեայ փորձառու հասակաւորներին. ուստի միաձայն նորան ընտրեցինք, բայց նա յանձն չէր առնում, երբ որ սրտազին աղաչելով ստիպեցինք՝ այն ժամանակ բերել տուաւ սուրբ Աւետարանը և մեզ ասաց, Աստուծոյ ծառաներին հարկաւոր է իրանց բոլոր գործերի մէջ առաջնորդ ունենալ մեր Փրկիչ Յիսուսին. ուստի կը բանամ այս սուրբ Աւետարանը՝ տեսնենք բացուած էջի առաջի տունը ձեր այս ընտրութեան վերաբերեալ կամք կը յայտնէ՝ նորա հրամանին հնազանդութիւնք, բաց արաւ և կարդաց հետեւեալ տողերը «Ձեզանից ով որ կամենում է մեծ լինել, թող ձեզ ծառայ լինի. և ձեզանից ով որ կամենում է առաջինը լինել՝ թող ձեզ սպասաւոր լինի»: Այս կէտումը Հայր Եւգինէոսն ասաց «Յիսուսի այս հրամանին հնազանդութիւն եմ և յանձն եմ առնում այս սուրբ և ծանր պաշտօնը:

Ահա այսուհետեւ կը լինիմ ձեզ թէ վանահայր և թէ ձեզ ծառայ և սպասաւոր. միայն ձեզանից խընդրում եմ հնազանդութիւն և անկեղծ սէր թէ առ Աստուած, թէ առ ձեր մարմնաւոր և հոգեւոր իշխանութիւնը և թէ ձեր միաբանական եղբայրութիւնը. վստահ եղէք իրար, միայն վախեցէք նորանից՝ որի սրտի մէջ մուտ չէ դրել Աստուծոյ վախը, չը շփոթուիք աշխարհիս յեղափոխութիւնից, աշխարհս յեղափոխութեամբ է յառաջադիմելու, ժողովրդի երջանկութիւնը յեղափոխութիւնից է կախուած. զուտ ոսկին իւր յարգն ունի՝ կեղծը իւր յարգը. աշխարհիս մէջ բարի գործերը թէև զժուարութեամբ են կա-

տարվում՝ բայց բերում են մեզ երջանկութիւն, չար գործքերը թէև հեշտութեամբ են կատարվում, բայց բերում են մեզ դժբաղդութիւն. լաւ է մեզ այժմ անցնել կրակի ու բոցերի միջով՝ յոյս ունենալ զով-րար ցօղի՝ քան լինիլ այժմ հով ու զօվ ցօղի մէջ՝ և վախ ունենալ անշէջ կրակի ու բոցերի: Այս աշխարհը խաւար գիշերի նման է, այստեղ քչերն են տեսնում պարզ և ուղիղ, քչերն են բարձրանում գէպի երկնքի անհաւանութիւնը. իմաստուն է նա՝ ով գիտում է, որ կրքերը խաբող են և իրանց հետ բերող դառն տանջանքներ: Սովորեցէք ունենալ ծերերի առաջ՝ լուծիւն, իմաստունների առաջ՝ ունկնդրութիւն, վերակացունների առաջ՝ հնազանդութիւն, ընկերների մօտ՝ սէր, կրտսերների մօտ՝ անկեղծութիւն, քիչ խօսել՝ շատ լսել, խօսքերի առաջ չընկնել, ոչ ոքի չը ծաղրել, ամօթխածութեամբ զարդարուիլ, անպարկեշտ կանանց հետ երբէք չը խօսիլ, աչքերդ վայր ունենալ՝ մտքերդ վեր, հակառակութիւններից հեռու փախչիլ, իշխանաբար չուսուցանել, կարող անձը՝ թող փոխ տայ՝ առանց յետ պահանջելու, կատարած բարիքների հատուցումը՝ սպասել Յիսուսից յաւիտենականութեան մէջ:

Աշխարհիս կեանքը՝ ճանապարհորդութիւն է՝ որի ուրախութիւնները և տրտմութիւնները՝ միակերպ անցնում են, և մենք էլ նոյնպէս առաջ ու առաջ ենք գնում և մօտենում գերեզմանին. վերջապէս եթէ ես այժմ՝ որ ձեր վանահայրն եմ և միւլենոյն ժամանակ խոնարհվում եմ լինիլ ձեզ ծառայ և սպասաւոր, նոյնպէս էլ դուք պէտք է խոնարհուիք և իրար ծա-

ռայէք, չը պէտք է տուել, թէ այս բանը պէտք է նա անէ իմ գործը չէ, ոչ, ով որ ընկերի բեռը իւր վերայ կը վերցնէ՝ նա Յիսուսի հրամանը կը կատարէ. մըջիւններից օրինակ առէք, տեսէք թէ ինչպէս առանց մէկի հրամայելու, ամէն մէկը անհանգիստ կատարում է իւր գործը, մենք էլ պէտք է հետևինք այդ չնչին միջատներին այնպէս անտրտուն չ կատարենք մեր բոլոր պարտաւորութիւնները. այն ժամանակ Աստուած էլ կուրախանայ և մեր բոլոր սրտերն էլ հանգիստ և ուրախ կը լինին:»

Ճշմարիտ որ, վանահայրը իւր բնակարանը իսկոյն հաստատեց այնտեղ՝ որտեղ ծառան էր, նա շատ հեզ ու խոնարհ է, մինչև անգամ ինքն է փայտը կտտորում, և ոչ միայն այսքանը՝ այլ և անհանգիստ հոգում է միաբանութեան թէ մարմնաւոր և թէ հոգեւոր պէտքերը, աղօթքի կարգը չափաւորեց, ընթերցանութեան և տնտեսական գործքերի ժամերը որոշեց, քարոզախօսութեան և Աստուածաբանական գիտութիւններ ուսուցանելու համար՝ գիտնական վարդապետներ ընտրեց. բոլորին էլ գործ յանձնեց, չը թողեց մէկին անգործ՝ որ սատանան՝ նորան իրան համար գործիք դարձնէ:

Այս մեր երիտառարդ վանահայրը՝ չափազանց մաքուր և սուրբ է. պահեցողութեան մէջ անհամեմատ գերազանց է, և որ գլխաւորն է՝ Աստուած նորան տուել է այլև բժշկութեան և հրաշքներ գործելու շնորհք, զհերին մարդկանցից հալածում է, հիւանդներին և կոյրերին բժշկում. նա դեռատի է, լանդներին և կոյրերին բժշկում. նա գեռատի է, թարմ և չափազանց զեղեցիկ, ինչպէս գէմքով՝ նոյն-

պէս հոգւով. ահա այսպիսի և նմանը չը տեսնուած շնորհալի է մեր նոր և անգուգատիպ վանահայրը:

Տ. Ղուկաս.

Երանի ձեզ, որ այդպիսի շնորհալի և սրբասուն վանահայր ունիք. գիտէ՞ք՝ Առտուած ձեր միաբանութեան առաքինական կեանքը տեսնելով՝ ձեզ համապատասխան վանահայր է տուել, որ Յիսուսի սէր և խաղաղութիւնը ձեր մէջ միշտ թագաւորէ, որ ձեզանից ոչ մէկը սատանայի թելադրութեամբ չը շեղուի և չը գուրս գայ կորստեան բաղնիքը, այլ բոլորդ էլ 'ի մի սիրտ և 'ի մի հոգի եղած՝ ահեղ տեսնի օրն պարգերեալ ընդունէք ձեր գլխին յաւիտենական փառքի պսակը:

Յովհաննէս վ.

Տէր Ղուկաս հայր, շնորհակալ եմ քո բարեմաղթութիւնից. պէտք է ասած՝ որ բաւականի խօսեցինք, ժամ է արդէն գնամ իմ գործին, օրհնիր ինձ, մնացէք խաղաղութեամբ:

Տէր Ղուկաս.

Յովհաննէս հայր սուրբ, դու ամենաբարձրեալ Աստուծոյ մեծ շնորհքներովը օրհնուած ես և օրհնեալ լինիս, գնա խաղաղութեամբ:

Դ. ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆ

Ա. ՊԱՏԿԵՐ

(Ծերունի Ռուհի և կալուածատէր Մելանայ)

Ռուհի.

Տիկին Մելանայ, ես այսօր գործով գնացել էի քրիստոնեաների թաղը, այնտեղ նորանց ծերունի քահանայի մօտ եկել էր քո կալուածքից ոչ այնքան հեռի մօտակայ վանքի մի անապատական նա պատմեց. թէ մեր նոր վանահայրը թէև դեռահասակ՝ բայց չափազանց առաքինի և սուրբ մարդ է, ունի շնորհ և բժշկում է հիւանդներին, կոյրերին և հալածում է դեերին. ուստի տիկին ես քեզ խորհուրդ եմ տալի, որ դաս և քեզ տանինք նորա մօտ և նա անպատճառ քեզ կը բժշկէ քո վարչելի ջերմիցը:

Մելանայ.

Ծերունի Ռուհի քոյր, դու շատ դիւրահաւատ ես երևում և միամտօրէն խօսում. թէև մեր քուրմերն շատ ազահ են՝ եթէ ոսկու անձրև էլ դայ, չէ կարող բաւարարութիւն տալ նորանց անընդհատ աճող տենչանքներին, բայց այն էլ պէտք է ասած, ո-

բովհետեւ նորանք կարգաւորեալ հասոյթ չունին՝ այս պատճառաւ չենք կարող նորանց մեղադրել, ես նորանց ոսկւով ու արծաթով լցրի՝ նորանք չը կարողացան մեր աստուածների օգնութեամբ իմ ցաւին բժշկութիւն անել, միթէ այն վանահայրը կարող է՝ այն էլ չրէից ձեռքով մի խաչուածի օգնութեամբ իմ ցաւին մի ճար անել՝ այդ անհաւատալի է:

Ռուհի.

Տիկին, մազերս սպիտակել է և ես շատ անգամ տեսել եմ, որ անյուսալի կարծածներից՝ մեծամեծ յուռալի հրաշքներ են գործուել. ուստի դու ինձ լսիր և եկ քեզ Աղէքսանդրիայից տանենք այն վանքը, որպէս թէ օգափոխութեան համար ելեր ես զբօսանքի:

Մելանայ.

Ռուհի քոյրիկ. ես շատերից լսել եմ քո պատմածը՝ բայց չեմ հաւատալ, այժմ լաւ եմ համարում գնալ՝ քան չը գնալով ամբողջ կեանքս կասկածանքով անցնել և զղջալ. աղախիններ պատրաստութիւն տեսէք, պէտք է գնանք զբօսնելու դէպի քրիստոնեաների վանքը:

(Պատրաստում են)

Աղախին.

Մեծ տիկին, թէ կառքը և թէ ինչ որ հարկաւոր է պատրաստեցինք:

Մելանայ.

Ռուհի քոյրիկ, եկ և ինձ հետ նստիր կառքը, որ

քո ընկերակցութեամբ աւելի ուրախ և վատահ գնանք այն վանքը: (Գնում են)

(Հասնում են վանքը)

Աղախին.

Տիկին, ահա քրիստոնեաների վանքը՝ կառքից իջնենք՝ թէ շարունակենք զբօսնել:

Մելանայ.

Իջնինք, իսկ դու աղախին ներս մտիր և մեր մասին յայտնիր վանահօրը:

Աղախին.

Սուրբ հայր, իմ տիկին Մելանան ունի չորեքօրեայ սաստիկ ջերմ. եկել է այստեղ քո աղօթքով բժշկուելու:

Վանահայր.

Տիկնոջդ հրաւիրիր թող ներս գայ:

(Մելանան ներս է մտնում)

Մելանայ.

Սուրբ հայր, աղաչում եմքք, ինձ մի ճար արա, աղաչիր քո Աստուծոյն՝ որ իմ ջերմացաւին հրաշագործէ բժշկութիւն:

Վանահայր.

Տիկին, դու հաւատում ես, որ ես մեր Փրկիչ Յիսուսի անունովը կարող եմ քեզ բժշկել:

Մեկնայ.

Այն, հաւատում եմ և նոյն իսկ այս հաւատովս
եկել եմ բժշկուելու:

Վանահայր.

Ուրեմն չոքիր այստեղ:

Մեկնայ.

Ուրախութեամբ կը չոքեմ՝ բժշկութեանս յու-
սով:

Վանահայր.

Ո՛վ Տէր Յիսուս, աղաչում եմ քեզ, որ ձեռս
դնելով սորա գլխի վերայ՝ սորա ջերմացաւին շնորհիր
բժշկութիւն և սուրբ իւղիս օծումովը կատարեալ հա-
ւատ:

Մեկնայ.

Սուրբ հայր, ահա ես այս բաղէին զգում եմ, որ
բժշկուեցայ. սրտագին շնորհակալութիւնս յայանում
եմ քեզ և ուրախ կը վերադառնամ և Վերթամ կալ-
ուածքս, որ մօտ է այս վանքին:

Վանահայր.

Գնա խաղաղութեամբ. թող մեր ամենաբարձրեալ
Աստուածը քեզ հետ լինի: (Վերադառնում են)

(Մեկնան իւր կալուածքում)

Մեկնայ.

Աղախիններ, չափազանց ուրախ եմ, որ Ռուհի
քոյրիկիս խորհրդով գնացինք այն վանքը և ես կա-
տարեալապէս բժշկուեցայ. այժմ երախտագիտութիւնս
այն հրաշագործ վանահօրը յայտնելու համար այս
արժաթեայ երեք ամանները՝ որոնք լի են դրամներով՝
կը տանիք իմ կողմից պարգև նորան:

(Նուէրը տանում են)

Աղախիններ.

Սուրբ հայր, մեր աիկինը բժշկութեանը առի-
թով՝ երախտագիտութիւնը ձեզ յայտնելու համար՝
այս արժաթեայ երեք ամանները դրամով ուղարկեց
ձեզ նուէր:

Վանահայր.

Այդ արժաթեայ ամաններով դրամները յետ կը
տանիք ձեր աիկինին՝ և նորան կասէք. Թէ մենք
Աստուծոյ ծառաներս չունինք կարօտութիւն շուայլ
ապրելու, մենք լի ենք այն ամեն բարութիւններով՝
ինչ որ մեր աշխատանքի քրտինքովը ընդունում ենք
Տիրոջ ձեռքիցը. եթէ ձեր աիկինը կամինում է, որ
այդ դրամները բարութեան համար գործ դրուի՝ թող
բաշխէ կարօտեալներին:

(Դրամները յետ են տանում)

Աղախիններ.

Տիկին, ահա դրամները իրանց ամաններովը:

Մեղանայ.

Այս իմ ընծան ինչո՞ւ յետ բերիք:

Աղախիններ.

Տիկին, նա ձեր ընծան չընդունեց ասելով «Մենք պէտք չունինք ընծաների, եթէ ձեր տիկինը կամենում է մի բարի գործ կատարել՝ թող այդ գրամները կարօտեալներին բաշխէ:

Մեղանայ.

Ո՛հ, սիրտս տխրեցրիք, ամօթ է ինձ համար՝ որ իմ ընծան չընդունեց այն անշահասէր վանահայրը, բայց այսու ամենայնիւ ես ինքս կը գնամ և կը համոզեմ, որ ընդունէ, ուստի քանի վաղ է՝ եկէք գնանք:

(Գնում են վանքը)

Աղախին.

Տիկին, յարմար ժամանակ է, կարող էք ներս գնալ:

(Մեղանան ներս է մտնում)

Մեղանայ.

Սուրբ հայր, ների՛ր ինձ, իմ ուղարկած գրամները գուցէ քիչ են և կարօտեալներին արժանի բաշխելու, դու անհոգ եղիր, ես նորանից կրկնապատիկ և քառապատիկը կուղարկեմ:

Վանահայր.

Բարի տիկին, քեզ առաջ էլ ասացի, որ մենք դրամի կարօտութիւն չունինք, ըստ որում մենք մեր ապրուստը՝ մեր ձեռքով ենք աշխատում, երկիրը վարում, շորերներս գործում, ձեռում ու կարում. և այսպէս մենք դրամի պէտք չունինք, իսկ դու եթէ կամենում ես՝ կարող ես այդ գրամներով բանալ որբանոցներ, աղքատանոցներ, հիւանդանոցներ, արհեստանոցներ և դպրոցներ. տհա այսպիսի միջոցներով՝ չէ՞ թէ միայն երկրիս վերայ հազարաւոր բերաններից օրհնողներ կունենաս, այլ յաւիտենականութեան մէջ էլ կը ժառանգես յաւիտենական թագաւորութիւնը, ուստի խաղաղութեամբ դարձիր քո տունը:

Բ. ՊԱՏԿԵՐ.

(Մեղանան իւր կալուածքումը)

Մեղանայ.

Ո՛հ սրտիս տխրութեան չափն՝ սահմանիցն անցաւ, երբ յիշում եմ այն հրաշագեղ վանահօր թարմ կերպարանքը, անմահ գեղեցկութիւնը, նորա հրապուրելի աչքերը, վարդակարմիր շրթունքը, անուշախօս լեզուն՝ մնում եմ ապշած: Նորա դէմքի ամէն մի դիծը՝ ինձ կախարդեցին, սիրտս ու հոգիս գրաւեցին: Արդեօք մի՞թէ կարելի՞ է, որ մի տղամարդ չափազանցութեան աստիճանին հասած՝ այդքան գեղեցկութիւն ունենայ. և այն էլ աշխարհից հրաժարուած ապրի մի տխուր վանքի մէջ, չէ, ես նորան չեմ թող-

հեղ աշխատանքի մէջ թառամելու, այլ ամէն հնարք
գործ կը զնեմ նորան իմ կամքին զիջելու և ինձ հետ
ապրելու, որովհետեւ իմ վառվառն սէրը՝ իւր մօտին
ունի ամեն փակ գոների բանալին, իմ բոցավառ
սէրը՝ կարող է բոլոր դժուարիւնները՝ զիւրացնել, հե-
ռաւորները՝ մօտեցնել և անհարկիւնները՝ հնարաւոր
դարձնել և միանգամայն իմ բոլոր կարողութիւնը մէկ
կողմ դրած՝ պէտք է աշխատիմ՝ կամ նորան տիրապե-
տել և կամ նորա հետ մահու բաժակը ըմպել և հան-
գիստ մեռնիլ:

(Աղախինը մօտենում է և ասում)

Աղախին.

Տիկին, այս չորս օր է՝ որ վաճառից եկել և մտել
ես անկողին ու շարունակ զառանցելով տանջվում,
ինչ է պատճառը՝ ասա մեզ, գուցէ կարողանանք հի-
ւանդութեանդ ժանտաքեր հովը մի կերպ քեզանից
հեռացնել:

Մանուկ.

Իմ ցաւն այն է, ես երբոր վաճառից եկայ, մինչև
օրս ինձ մի ինչ որ անհասկանալի ցաւ այն աստի-
ճանի տանջում է, որ երբեք չեմ կարողանում ան-
կողնիցս դուրս գալ, ուստի զնացէք վաճառ այն սր-
բակեաց վաճառորն իմ կողմից խնդրեցէ՛ք՝ որ դայ և
իմ ցաւը բժշկէ:

Աղախին.

Տիկին, դու հանգիստ կաց ես այս րօպէին

Աղաւնու թեով՝ վաճառորն այստեղ կը թոցնեմ քո
ցաւը բժշկելու:

(Վաճառայրը գալիս է)

Վաճառայր.

Բարի տիկին, քո ուղարկած աղախնից լսելով
հիւանդութիւնդ՝ եկայ որ քո գլխին աղօթք կարդամ,
բայց քո վերան հիւանդութեան ոչ մի նշան չեմ
տեսնում, ուստի բարւոք եմ համարում քեզ համար
մեր Փրկչից օրհնութիւն խնդրել և վերադառնալ:

Մանուկ.

Հրաշագեղ վաճառայր, դեռ մի զնալ՝ այլ լսիր
ինձ. ես ցաւում եմ, որ քո զեռածաղիկ ու կայտառ
հասակդ, հրեշտակային գեղեցկութիւն ունեցող փայ-
լուն դէմքդ՝ թառամելու է այն տխուր անապատումը,
ես ունիմ մեծ հարստութիւն և մեծ կալուած, ես
այրի եմ և քո սիրովը արդէն խելագարութեան աս-
տիճանին եմ հասել, ուստի աղաչում եմ քեզ, եկ ինձ
հետ շուրջ ու ճոխ ապրիր և կամ ինձ հետ ամուս-
նացիր և այնուհետեւ ինձ հետ երջանիկ կապրիս. և
տէր ու ժառանգ կը՝ դառնաս իմ բոլոր հարստութեանը:

Վաճառայր.

Չար տիկին. սանձիր քո լեզուն, պապանձի քո
բերանը, որից բղխում է ժահհոտութիւն. ինչու
հին օձի թոյնը ժայթքում ես իմ վերայ, քո չար խոր-
հուրդը հեռու է Աստուծոյ ծառաներիցս. սհ. Աստ-

ուած իմ, այսօր այս ինչ հրէշի պատահեցի՝ արդ քանի վաղ է հեռանամ այս դժոխքիցը:

Մեկնայ.

Աստուածներն գեղեցկութիւն ունեցող հոգեակա՝ տանս մէջ հաղիւ քեզ ձեռք եմ բերել, ի՞նչպէս կը թողնեմ մօտիցս հեռանալ. չէ՛ երբէք չեմ թողնել քեզ մօտիցս հեռանալ, անա՛ օձիքդ բռնած քեզ իմ ձեռքումն ունիմ. քեզ ասում եմ եկ և ինձ հետ քաղցրութեամբ ապրիր, հակառակ դէպքումը հետեանքը կը լինի դառն և ամենասոսկալի:

Վանահայր.

Իրաւի կոչուել ես Մեկնայ — սեակ, դու ժանտ կիւն ես, սատանայի զաւակ, գիհենի որդի և չարութեան ժառանգ, թող Աստուծոյ ծառայիս օձիքը և դառնամ իմ սրբավայր վանքը:

(Վանահայրը Մեկնայի ձեռքիցը օձիքը դուրս քաշելով վերադառնում է)

Մեկնայ.

Աղախիններ, աղախիններ, շուտ, շուտ դուրս եկէ՛ք և տեսէ՛ք, թէ այն երիտասարդ վանահայրը ի՞նչպէս սարսափելի ուժով կամենում էր ինձ բռնաբարել, բայց ես ամենաբուռն արիութեամբ դիմադրեցի նորան. նա երբոր տեսաւ իւր յաղթուիլը՝ շտապով դուրս փախաւ, ինչ և իցէ ես այս նախատինքը չեմ թողնել՝ որ նա թեթեւ կերպով մարսէ.

ուստի ինձ հետ եկէ՛ք վաղն և եթ գնանք Աղէքսանդրիա. այնտեղ կը բողոքեմ Փիլիպպոս Եպարքոսին՝ այն յանդուգն վանահօրիցը. իսկ նորա առաջ երդմամբ վկայելով կը հաստատէք իմ բողոքը. և դատի վերջը ի՛նչնան իմ ազնուական տոհմի մաքրասիրութեանը ձեզ առատօրէն կը վարձատրեմ:

Աղախիններ.

Տիկին, մենք պատրաստ ենք դատարանումը՝ ձեր հրամանը կէտ առ կէտ ճշգրտեամբ կատարել և երդմամբ վկայել այն սևահոգի վանահօր ձեզ բռնաբարել աշխատիլը և ձեր դիմադրութիւնից յաղթահարուած փախչիլը:

(Մեկնան դատարանումը)

Փիլիպպոս.

Տիկին Մեկնայ, ասա՛ արդեօք ի՞նչ գործ ունիս, որ նեղութիւն ես կըրել և աղախիններով եկել:

Մեկնայ.

Մեծ իշխան, մարդուս երբեմն իւր կամքին հակառակ և մինչև անգամ մտքովը չանցած դէպքն է պատահում, որ հարկադրվում է դիմել դատարան. արդ՝ իմ կալուածքից ո՛չ այնքան հեռու գտնվում է քրիստոնեաների մի վանք, նորա վանահայրը երեկ առաւօտեան վաղ եկաւ մեր տուն և ուղղակի կամենում էր ինձ բռնաբարել և նախատանաց սև կնիք դրօշմել մաքուր և անբիծ ճակատիս՝ որով ինձ խո-

նարհեցնէր, ազատութիւնս կորցնէր և հակառակ իմ կամքին՝ ինձ անամօթաբար հպատակացնէր իր կամայականութեանը և այսպէս ցած և կեղտոտ անուն դնէր իմ հօր տան վերայ, ես երբէք չէի կարող նորա ձեռքիցը ազատուիլ՝ ուստի ճիշ բարձրացրի օգնութեան կանչելով աղախիններին, որոնք եկան և հազիւ կարողացան ինձ ազատել նորա ձեռքիցը. և նա նոյն բուլէին փախու. ցաւալին այն է՝ ինչպէս հաստատ տեղեկացել եմ, որ ոչ միայն այն վանահայրն՝ այլ այն վանքի բոլոր վանականներն էլ պեղծ են և պարապում են առաւելապէս պղծագործութեամբ, թէ և ժողովրդի առաջ իրանց ձեացնում են սուրբ հրեշտակներ՝ բայց նորանք՝ մանաւանդ վանահայրը բոլորն էլ մէկ-մէկ սեահոգի սատանաներ են:

Փիլիպպոս.

Այն վանահայրն և կամ վանականներից մէկն ու մէկը ուրիշ անգամ եկել են ձեր տուն և կամ դուք գնացել էք այն վանքը և ունեցել էք հետները խօսակցութիւն:

Մեկանայ.

Ո՛չ վանահայրն և ոչ վանականներից մէկն ու մէկը՝ մեր տունը չեն եկել. միայն մօտ օրերումս զբօսնելու պատճառաւ աղախիններովս գնացի այն վանքը, վանահայրն մօտեցաւ և սկսաւ հետս անպատկառ խօսակցիլ. իսկ ես իսկոյն ևեթ խոյս տուի և վերադարձայ կալուածս, որի և երկրորդ օրը պատահեց ինձ այս անախորժ գէպը:

Փիլիպպոս.

Զօրականներ, այս բօլէիս կը գնաք այն վանքը, նորա վանահօրը և բոլոր վանականներին շղթաներով կը կապէք և այնպէս վազն և եթ կը բերէք այստեղ. իսկ դու ոստիկանապետ, մեր մեծ հրապարակը թատրօնի ձեակերպութեամբ կը պատրաստէք, և մունե-տիկներն միջոցով կիմացնէք քաղաքիս բոլոր ազգաբնակչութեան՝ որ զան տեսնեն և լսեն այն սեահոգի անապատականների նախատելի արարմունքը և մեր արդար դատը ու վճիռը և նորանց տալու սոսկալի տանջանքներով դառնազին մահը:

Գ. ՊԱՏԿԵՐ.

(Ոստիկանապետն ներկայանում է Փիլիպպոսին և դատն սկսվում է)

Ոստիկանապետ.

Մեծ իշխան, հրապարակը պատրաստեցի, ժողովուրդը խուռն լցուած շրջապատել են, վանահայրը և վանականները կապուած կանգնացրել եմ մեղապարտների պատժատեղումը, եկել են Մեկանան և իւր աղախինները, և այս բոլորն էլ սպասում են քո մեծութեանը՝ որ զաս և բազմիս դատողական բեմի վերայ դատն սկսելու:

(Փիլիպպոսը երկու որդիներովը սկսում է հրապարական դատը):

Փիլիսոփայութիւն.

Զինուորներն զորն է վանահայրը և վանականները՝ առաջ բերէք:

Զինուորներ.

Մեծ իշխան, ահա սա է վանահայրը և սորանք էլ վանականներն են:

Փիլիսոփայութիւն.

Առաջ արի սեազգեստ՝ դժու ես այն վանքի վանահայրը:

Վանահայր.

Այո, մեծ իշխան, ես եմ այն վանքի վանահայրը:

Փիլիսոփայութիւն.

Դժու, ով խաբեբաների մեծը, դժու՝ որ այդ վանականի սե զգեստների մէջ փակուել ես, գլուխդ սե վեղարով ծածկել և կիսով չափ երեսդ քողարկել և այստեղ ժողովրդի առաջ ձեռացել ես մարմնաւոր հրեշտակ, բայց դու՝ իրաւի եղել ես սատանայ. ինչպէս դու՝ այնպէս էլ քո վանականները, միթէ ձեր Քրիստոսը ձեզ աջ է սովորեցրել՝ որ բոլոր անօրէնութիւնների մէջ լինիք անխտիր՝ մինչև այն աստիճան, որ չը պատկառիք ձեռք մեկնել բռնաբարելումեծազգի և պարկեշտ տիկիւններին. ճշմարիտն ասա՝ Մելենայի քո վերայ ամբաստանութիւնը ուղիղ է և ինչ միջոց ունիք ձեզ արդարացնելու:

Վանահայր.

Մեծ իշխան, մեր Տէր Յիսուս Քրիստոսը՝ որին ես ծառայում եմ, նա սրբութիւն սրբոց է և մաքրութիւն մաքրութեանց և նոյնը մեզ սովորեցրեց հոգևով ու մարմնով լինիլ սուրբ և անարատ. և այնպիսիներին խոտացաւ մշտնջենաւոր կեանքի մէջ իւր Աստուածային անճառելի տեսութիւնը. իսկ եթէ Մելանան հակառակը չարախօսեց, հարկաւոր է քո մեծութեանը շուտով չը հաւատալ՝ մինչև որ երկու կողմից էլ լրիւ լսէք. և այնպէս կարողանաք ուղիղը դատել: Արդ, եթէ քո ծառան յանցաւոր երևի չեմ վախենալ պատժից, իսկ եթէ անարատ գտնուիմ այդպիսի զգուելի պղծութիւնից. և իմ չարախօսը յանցաւոր դուրս գայ այս ատենիցը՝ այն դէպքումն էլ կադա՛չեմ ձեզ՝ որ ինձ համար նորան չը պատժէք, որովհետև մեր օրէնքը մեզ այսպէս է պատուիրում. անօրէնակալ լինիլ. մեր չարաբարներին՝ չարի փոխարէնը՝ չար չը հատուցանենք:

Փիլիսոփայութիւն.

Սերգէ և Ապիտոն, զարմանում եմ սորա իմաստուն պատասխանի վերայ. որ երբեք չէի յուսալ. բայց աւելի հաւատում եմ Մելանայի չարախօսութեանը՝ քան սորա հանճարաւոր խօսքերին:

Սերգէ և Ապիտոն.

Ուղիղ էք ասում Մեծ իշխան հայր, մենք էլ մնում ենք ապշած դորա հանճարաւոր պատասխանի վերայ:

Փիլիսոփայութիւն.

Աղախիններ, դուք ի՞նչ էք տեսել և ի՞նչ էք գիտում ուղիղն ասացէք:

Աղախիններ.

Մեծ իշխան, մենք երբ որ ներսիցն աղմուկի և ճշարու ձայն լսեցինք. իսկոյն ներս վազեցինք օգնութեան և հազիւ կարողացանք սորա ձեռքիցը մեր տիկնոջն ազատել:

Փիլիսոփայութիւն.

Դուք, անիրաւ խաբեբաներ, դուք՝ որոնց որ խաբել էք՝ ինձ չէք կարող խաբել, ուստի այժմ և եթ զոռն տանջանքներով պէտք է վայելել տամ ձեզ՝ ձեր զգուշի արարմանց պտուղը. զօրականներ պատրաստեցէք տանջանքների գործիքները:

Վանահայր.

Մեծ իշխան, շատ անգամ պատահում է, որ արտաքին հանգամանքներով և վկաների ստայօդ ցուցմունքներովը մեղադրածը յանցաւոր է ճանաչվում, այսպիսի դէպքումը չը պէտք է մեղադրեալի կեանքի հետ խաղալ, նորա կեանքի հետ թեթեւ կերպով խաղացող դատաւորը՝ իւր կեանքի դէմ խաղալ կը պատրաստէ. ուստի պէտք է երկայնմտութեամբ գործը ձգձգել՝ մինչև որ մի կողմից յաջողուի արդարութեան լոյսը ճառագայթացնել զրպարտուած մեղադրեալի վերայ և ապա կայացնել վճիռը. մեր օրէնքը միշտ զգուշացնում է դատաւորներին արթուն

լինիլ՝ որովհետեւ դատաւորների վերայ անաչառ դատաստան՝ զօրաւորների վերայ՝ լինելու է զօրաւոր քննութիւն:

Փիլիսոփայութիւն.

Դու այդ խօսքերովդ կամենում ես ինձ մոլորեցնել՝ որ դատներդ ձգձգելով ժամանակ շահիք, որ կարողանաք ձեզ արդարացնելու միջոցներ ձեռք բերել. չէ՞ այդ անկարելի է, ձեր յանցանքը այնքան յայտնի է՝ որ այլևս կասկածելու տեղ չը կայ. դուք ամեն կողմից յանցաւոր էք ճանաչվում, ըստ որում՝ ի՞նչ հարկ կայ՝ որ Մելանայի պէս մի հարուստ տիկին՝ իրան այն աստիճանի խոնարհեցնէ՝ որ ձեզպէս աչքից՝ ընկաժներից, մտքից՝ մոռացածներից դայ Ատեան բողոքէ այն էլ իրան բռնաբարելու համար. չէ՞ այդ անհաւատալի է, ուստի դու և քո սեահոգի վանականներովդ յանցաւոր էք, և անպատճառ պէտք է այժմ և եթ՝ ի տես այս խուռն ժողովրդի՝ խայտառակութեամբ պատժուիք և սոսկալի տանջանքներով սպանուիք:

Վանահայր.

Մեծ իշխան, երբ որ բանը այս կէտին հասաւ, այլևս պէտք չէ լռել. այլ պէտք է ճշմարտութիւնը յայտնել. եթէ լռեմ՝ վախենում եմ, գուցէ իմ լռութեամբ շատերին պատճառ լինիմ քրիստոնեաների անուռը նախատինք դրնելու. ուստի լաւ է այս անհրաժեշտ կէտումը ճշմարիտը աղաղակել և փառաւորել Փրկչիս անուռը, որ մի՛ գուցէ իմ լռութեամբ չարը պարծենայ Քրիստոսի 8

տոսի ծառաներիս վրայ յաղթանակը տանելու, ուստի բոլորդ էլ ուշադրութեամբ լսեցէք և տեսէք այն ճշմարտութիւնը և արդարութիւնը՝ որ այս սե վեղաւրիս տակին ծածկուած ունիմ, ահա այն էլ հարկադրուած գլխիցս վերցնում եմ. տես. ո՞վ իմ իշխան հայր, ես քո դուստր Եւգինէն եմ՝ որ ինձ համար կորած էիք հաւատացել. բայց ես Յիսուսի սիրոյ և կուսութեանս պատուի համար բոլորը արհամարհեցի և այս հրեշտակային կերպն ընդունեցի, մերկացայ աշխարհը և ինչ որ աշխարհի են և փոխանակը վերաս առայ միմիայն Քրիստոսը. ո՞չ ապաքէն այդ երկուքը Սերգէ և Ապիտոնը եղբայրներս են. ո՞ւր է իմ Կոտիէ մայրը. ահա սորանք՝ երկու ներքիններս Պառոսը և Յակինդոսը, որոնք ինձ ընկեր եղան գնալու մեր Փրկչի վարդապետութեանը յետևից և Յիսուս Քրիստոսով դանել յաւիտենական երջանիկ կեանքը:

Փիլիպպոս.

Սերգէ և Ապիտոն, դորա քաղցր ձայնը, գեղեցիկ կերպարանքը և անոյշ խօսուածքը իսկութեամբ ցոյց են տալի, որ դա իրաւի իմ դուստր Եւգինէն է. ծառաներ իմացրէք Կոտիէին. Եւգինէ իմ քաղցր Եւգինէ, իմ նազելի դուստր. եկ քեզ գրկախառնեմ, եկ համբուրեմ քո անարատ պահած պարզ և մաքուր երեսը, ո՞հ Եւգինէ Եւգինէս. (Փիլիպպոսը ձանաչելով իւր դուստր Եւգինէին՝ իսկոյն տեղիցը վեր է թռչում և գրկելով Եւգինէին արտասովում է. նոյնպէս եղբայրներն Եւգինէին համբուրելով լաց են լինում,

իսկ մայրը Եւգինէին տեսնելուն պէս ուշաթափուած գետին է ընկնում:)

Դ. ՊԱՏԿԵՐ.

(Թաղէոս վարդապետը քրիստոնեաների ժողովարանում:)

Թաղէոս վ.

Ողջոյն ձեզ տէր Մատթէոս հայր, և հաւատացեալ քրիստոնեայ եղբայրներ արդեօք ի՞նչպէս էք, ապահո՞վ էք:

Քրիստոնեաներ.

Փառք ամենաբարձեալ Աստուծոյն՝ բաւական ապահով ենք, բայց դուք ծերացել էք՝ հարկաւ շատ բաներ տեսել, մանաւանդ երուսաղէմ գնացել, այնտեղից դարձել և Հռոմ գնացել՝ սրտեղից էլ կրկին եկել էք այստեղ. արդեօք մեր իշխան Փիլիպպոսի ընտանեաց մասին ի՞նչ տեղեկութիւն ունիք. հոգւոյ բուռն տենչով ցանկանում ենք լսել նորանց մասին մի բան՝ եթէ գիտէք և կը բարեհաճիք պատմել մեզ:

Թաղէոս վ.

Իշխան Փիլիպպոսի ընտանեաց մասին ունիմ արդարեւ ճիշտ տեղեկութիւն. միայն խնդրում եմ տէր Մատթէոս հօրիցը, որ ինձ պատմէ այն՝ թէ իշխանը՝ Եւգինէ դստեր յայտնվելուց յետոյ՝ ո՞րպիսի կեանք վարեց և ի՞նչպէս եղաւ նորա մահը:

Թաղէոս վ.

Որդիներս՝ նախ շնորհակալութիւնս յայտնում եմ զառամեալ տէր Մատթէոս հօրը, որ իւր պատմածովը ինձ մեծ բաւականութիւն պատճառեց, այժմս էլ դուք ինձ ուշադրութեամբ լսեցէք, որ ես էլ իմ տեսածը և ստոյգ գիտեցածը պատմեմ ձեզ:

Երբ Կղզիէն՝ Եւգինէ դատերովը, Սերգէ և Ապիտոն որդիներովը և երկու ներքինիներովը վերադարձան Հռովմ, նորա ազգականները և բարեկամները նորան շատ սիրով ընդունեցին՝ մանաւանդ նորա որդւոցը՝ իրենց հայրենի պատուի համար: Ապիտոնին բարձրացրին հիւպատոսի (գլխաւոր իշխան. փոխանորդ թագաւորի) պաշտօնի. իսկ Սերգէին ուղարկեցին Ափրիկէ փոխանորդի պաշտօնով:

Նորանց քոյր Եւգինէ սուրբ կոյսը մօր հետ առանձնացած փայլում էր՝ հրեշտակական վարքով, զարմանալի առաքինութեամբ և ապշեցուցիչ սրբակեցութեամբ, որ նորա օրինակելի կեանքը և հանճարաւոր գոհարներն՝ որ թափվում էին նորա բերանից՝ շատ օրիորդներ տեսնելով և լսելով՝ քրիստոնէութիւն ընդունեցին, որոնց մէջ նշանաւորն եղաւ թագաւորի ազգական Բասիլա կամ Վասիլա (թագուհի) հրաշագեղ օրիորդը. և սրպէս զի նորա մօտ իւր գալ ու գնալը չիմացուի՝ նորանից խնդրեց որ իւր ներքինիները ուղարկէ իւր մօտ՝ որպէս ծառաներ և ինքը նորանցից լիակատար սովորի քրիստոնէական կրօնը: Բասիլան՝ ոչ անագան մի եպիսկոպոսից գաղտնի մկրտուեցաւ, այնուհետեւ երգմամբ ուխտեց որ

մինչև մահը իւր կուսական մարգարիտը փայլուն պահէ:

Բասիլայի մերձաւորները արդէն խօսեցել էին՝ որ նորան տան ամուսին մեծանուն և երևելի Պոմպէոսին, բայց նա ոչ մի կերպով չէր համոզվում ամուսնութիւն մտնելու: Պոմպէոսն մի աղախնու միջոցով իմացաւ որ Բասիլայի արգելողը Եւգինէն է. այսու ամենայնիւ դեռ սկսեց ապաւինիլ պառանքերի միջնորդութեանցը և կախարհների հրաշագործութեանցը. երբոր ոչ մի կերպ չը գտաւ նորան համոզելու հնարաւորութիւն՝ բողոքեց կայսեր՝ թէ Եւգինէից և թէ Բասիլայիցը: Պոմպէոսը կայսերից ստացաւ լիակատար իրաւունք՝ այն երկուսին դարձնելու կռապաշտութեան. երբոր ոչ մի միջոցով չը յաջողի նորանց խելքի բերել՝ այն ժամանակ երկուսին էլ շարաշար տանջանքներ տալուց յետոյ գլխատէ:

Պոմպէոսը փորձի համար՝ նորանց երկուսին մանաւանդ Եւգինէին տուաւ կերպ-կերպ սոսկալի տանջանքներ, բայց նորանք հրաշքների զօրութեամբ և զարմանալի համբերութեամբ յաղթող հանդիսացան և բռնակալին ամաչեցրին և նա յուսահատուած բոլորին էլ զլխատեց. առաջ Բասիլային՝ յետոյ երկու ներքինիներին և ամենից վերջը Եւգինէին:

Կղզիէն երբոր շարունակ արտասուելով ողբում էր Եւգինէից զրկուիլ, մի քանի օրից յետոյ երազումը տեսաւ Եւգինէին՝ որ իրան ստաց «Իմ սիրելի մայր, ինչո՞ւ այսքան յուսահատութեամբ ողբում ես իմ մահը՝ տես ինձ. ես անա լուսեղէնների միջում երջանկութիւն եմ վայելում. դու երեք օրից յետոյ

գալու ես իմ մօտ:» Արդարեւ երեք օրից յետոյ Կղո-
ղիէն քրիստոնէական պատրաստութեամբ աւանդեց
հոգին և քրիստոնեաների ձեռքով և մեծ պատուով
թաղուեցաւ: Նորա երկու որդիքը թէև մնացին աշխար-
հային փառքի և վիճակի մէջ իրանց պաշտօնումը,
բայց ամենայն սրբութեամբ և առաքինութեամբ ար-
ժանացան բարի մահուան և խառնուեցան իրանց ըն-
տանեաց լուսաւոր խմբումը. ահա այսպէս Փիլիպպոսը
իւր ընտանիքովը արժանացաւ յաւիտենական փառքի
թագաւորութեանը և Աստուածը բոլորիդ էլ արժա-
նացնէ խաղաղ կեանքով յաւիտենական երանաւէտ
և անմահ կեանքին ամէն:

Մատթէոս քահանայ.

Թաղէոս հայր սուրբ, ձեր պատմածը մեզ մեծ
միտթարութիւն և բաւականութիւն պատճառեց, լը-
սելով մեր իշխան Փիլիպպոսի ընտանեաց վերջին
օրերի կրածները և հրեշտակային սրբակեցութեամբ
յաւիտենականութիւն վերափոխուիլը:

Թաղէոս Վ.

Տէր Մատթէոս հայր, իմ բաղձանքն՝ իշխան Փիլիպ-
պոսի քրիստոնէութիւն ընդունելուց յետոյ նորա
կեանքի մահուան օրուայ վերաբերութեամբ ճիշդ տե-
ղեկութիւն ունենալս էր, և ահա նպատակիս հասայ,
այժմ մնացէք խաղաղութեամբ, ես կրկին գնում եմ
Երուսաղէմ, որ այնտեղից վերաթռչիմ ՚ի վերինն
Երուսաղէմ:

Վ Ե Ր Զ:

Կ. ՊՕԼՍԻ Ս. ՍՈՓԻԱՅՈՒՄ

Յովնան Ոսկերերանի ատենախօսութիւնը Ս. Եկե-
ղեցոյն ապաւինող զանրակէց Եւտրոպիոս թագաւորին
ժողովրդի ձեռքիցն ազատելու վերաբերութեամբ:

«Թէ որ մի ժամանակ կայ կանչելու Ունայնու-
թիւն ունայնութեանց ամենայն ինչ ընդունայն է:
«Ահա անտարակոյս այս ժամանակս է: Ո՞ւր է այն
«Փառաւոր իշխանութիւնը, ո՞ւր է այն մեծամեծ
«պատուոյ նշանները. ի՞նչ եղան այն հանդէսներն և
«ուրախութեան օրերն, ո՞ւր մնացին այն ծափահա-
«րութիւնները, այնչափ շողոքորթութիւններն՝ որ ա-
«նում էր ժողովուրդը կրկէսի մէջ ժողովաւած: Հովը
«մէկ փչելով այն փառաւոր ծափ բոլոր տերեւները
«թօթափեց և արմատից խլեց՝ մէկ կողմ ձգեց...: Ա-
«մեն բան անցաւ, աներևոյթ եղաւ երազի պէս, ծաղ-
«կի պէս. շուաքի պէս: Ուրեմն յարմար ժամանակ է
«որ կրկնենք Հոգւոյն սրբոյ վճիռը թէ «Ունայնու-
«թիւն ունայնութեանց ամենայն ինչ ընդունայն է:»
«Այս խօսքը պայծառ գրերով պէտք էր գրել հրապա-
«րակներում, դռների վերայ ու տների պատերի վե-
«րայ. բայց ևս առաւել պէտք է գրել այս խօսքը մեր
«սրտի մէջ և անդադար նորայ վերայ անել մեր խօ-

«ասկեցաթիւնները: Իրաւունք չունէի՞ ուրեմն երբոր
«ասում էի քեզ Եւտրոպիոս. քո հարստութիւններն
«անհաստատ ու անցաւոր բաներ են: Այժմ փորձով
«հասկացար՝ որ փախստական գերիւնների պէս նորանք
«քեզ ձգեցին փախան, մանաւանդ թէ մի կերպով
«քեզ մատնեցին և սպանեցին, որովհետեւ քո թշուա-
«ռութեանդ գլխաւոր պատճառը նորանք եղան: Շատ
«անգամ ասում էի քեզ, թէ աւելի պէտք է սիրես
«իմ յանդիմանութիւնները՝ որչափ էլ դառն երևին
«քեզ, քան թէ քո շողորդները անհամբովեանները,
«որովհետեւ լաւ են սիրելւոյն տուած վերքերը՝ քան
«թշնամւոյն խաբէական համբոյրը: Իրաւունք ունէի
«այս խօսքերը քեզ ասելու՝ թէ չէ: Այժմ ռւր մնա-
«ցին այն շողորմարարները, մէկ կողմ քաջաւեցան, մո-
«ռացան քո բարեկամութիւնը, միայն իրանց օգուտն
«են մտածում՝ քեզ փնտս էլ անելով: Բայց մենք,
«այնպէս չենք, մենք քո բարձրութեան ժամանակին՝
«բարկութիւններիդ համբերեցինք. ընկած ժամանա-
«կիդ էլ կարողացածներէս չափ քեզ վեր կը բռնենք:
«Նկեղեցւոյ դէմ դու պատերազմեցիր՝ բայց նա գիւրկը
«բացած քեզ ընդունում է. թատրոնները բոլոր սըր-
«տով և ամէն ժամանակ սիրեցիր և նորանց պատճա-
«ռովը այնչափ անգամ մեր դէմ բարկացար, ահա
«նորանք քեզ թողին ու մատնեցին:»

Ժողովուրդը այս խօսքերը լսելով՝ խօսք տուաւ
որ Եւտրոպիոսի կեանքը խնայէ. ուստի նորան արսո-
րեցին Կիպրոս կղզին, բայց յետոյ նորան այնտեղ
սպանեցին:

Տէրը՝ իրանից վախեցողները կամքը կատարում է

նորանց աղօթքը լսում և նորանց ապրեցնում է.
Սաղմ. ճխդ. 19:

Մոլորուածները նիւթում են չարիքներ. բարի-
ները նիւթում են ողորմութիւն և ճշմարտութիւն.
Առակ. Ժդ. 22:

1865.—1913 ԹՈՒԵՐԻ ՆՊԱՐԵՂԵՆՆԵՐԻ ԳՆԵՐԸ

Սպիտակ հացի գրվանքան՝ 2 կոպէկ, թանկ ժամանակում՝ 5 կ. սպիտակ ալիւրը փութը՝ 60 կ.— 1 ո., մսի գրվ. 4—5 կ. ձուն՝ 10-ը 5 կ. թանկը՝ 6—7 կ. հաւը՝ 30 կ.—50 կ. արդար իւղը՝ գրվ. 15 կ. թանկը՝ 25—30 կ. ձկնկիտը՝ 15—30 կ. հինգ զոյգ մեծ գեղարքունիքը՝ 20 կ. մարտ ամսի բռնած թարթի դօշը՝ գրվ. 10 կ. գինու թունկին՝ (չորս չարէքը) 15—20 կ. մեծ ոչխարի մէկ հատը՝ 1 ո. ֆայտոնը՝ 30—60 կ.:

Ահա այսպիսի լի ու առատ, այլև խաղաղ ու հանգիստ տարիներում ապրել ենք, իսկ այժմ էլ համաշխարհային 1914—1918 տարիներում ապրում ենք, վնջ այս ապրելուն՝ որ ապրում ենք, անա և այս ժամանակի նպարեղէնների գները:

Սպիտակ հացի գրվ. 7 ո. 50 կ. ալիւրի փութը 160—220 ո. ցորենինը 109—160 ո. գոմէշի միսը՝ գրվ. 2 ո. տաւարինը՝ 3 ո. 50 կ. ոչխարինը՝ 4 ո. 80 կ. խոզի միսը՝ 3 ո. 50 կ. դմակը՝ գրվ. 10 ո. կաթի մի բաժակը՝ 3 ո. կարագը՝ 42 ո. գրվանքան. պանիրը՝ գրվ. 13 ո. ձուն՝ մէկ հատը՝ 1 ո. 50 կ. գետնախնձորի փութը՝ 40 ո. լոբին գրվ. 2 ո. 50 կ. կաղամբը՝ գրվ. 1 ո. փայտի սաժէնը՝ 900—1000 ո.

հացի երկրորդ տեսակի գրվ. 4 ո. 50 կ. վերջի տեսակը 3 ո. 50 կ. ձկնկիթը գրվ. 20 ո. հաւը 30—40 ո. ֆայտոնը՝ 30—40 ո.:

Ամենաբարձեալն Աստուած թող հաշտութեամբ՝ բայց յարատե և հիմնական հաշտութեամբի մեծ և բոլոր պետութիւնների վերջ տայ այս համաշխարհային սոսկալի և աշխարհաւեր պատերազմին և կրկին խաղաղութիւն և հանգստութիւն պարգեւէ բոլոր ազգերին՝ մանաւանդ Հայոց նահատակ ազգիս:

ԳՐԻԳՈՐ ԱԻԱԳ ՔԱՀ. ՄԱՆԴԱԿՈՒՆՈՒ

Աշխատասիրութիւնները

	Ռ.	Կ.
1. Խորհրդածութիւն դոկտոր Նելսըն Ամերիկացւոյ և յաւելումներ (սպառուած)	2	—
2. Ս. Գրոց հին ուխտի պատմութեանց ընդարձակ աշխարհաբարը լուսաբանութեամբ և աշխարհի անցքերով. էջ 915	5	50
3. Կանոնադրութիւն Տփիսիսի հայ քահանաների միա- բանու. (քննադատելի) սպառուած)	—	10
4. Դրախտի Մարգարիտներ, 1 պատկ. (սպառ.)	—	25
5. Դիւան Տփիսիսի Հայոց եկեղեցիներ	—	55
6. Զգուանքներ	—	20
7. Մաշտոց-Մեսրոպը Հայոց տառերի և տպագրու- թեան գիւտը և սկզբնաւորութիւնը մեր ազգի մէջ. (սպառուած)	—	10
8. Ոսկի-բարեկամ Դ. տպ. 334 պատկերներով, էջ 1414	40	—
9. Հանրամատչելի բժշկարան մարմնի վերքերի և հիւանդութիւնների	2	—
10. Գրիգոր լուսաւորիչ	2	50
11. Զարմանալի տեսիլ	—	10
12. Հրաշագեղն Եւգինէ	2	—

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0348944

41830

